

LUND UNIVERSITY

Granskningssamhällets krav och civilsamhällets (re)aktioner. Rapport om resultaten från en enkät, 2016-2017

Linde, Stig; Arvidson, Malin; Scaramuzzino, Roberto

2018

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linde, S., Arvidson, M., & Scaramuzzino, R. (2018). *Granskningssamhällets krav och civilsamhällets (re)aktioner. Rapport om resultaten från en enkät, 2016-2017*. (Research Reports in Social Work; Vol. 2018, Nr 5).

Total number of authors:
3

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

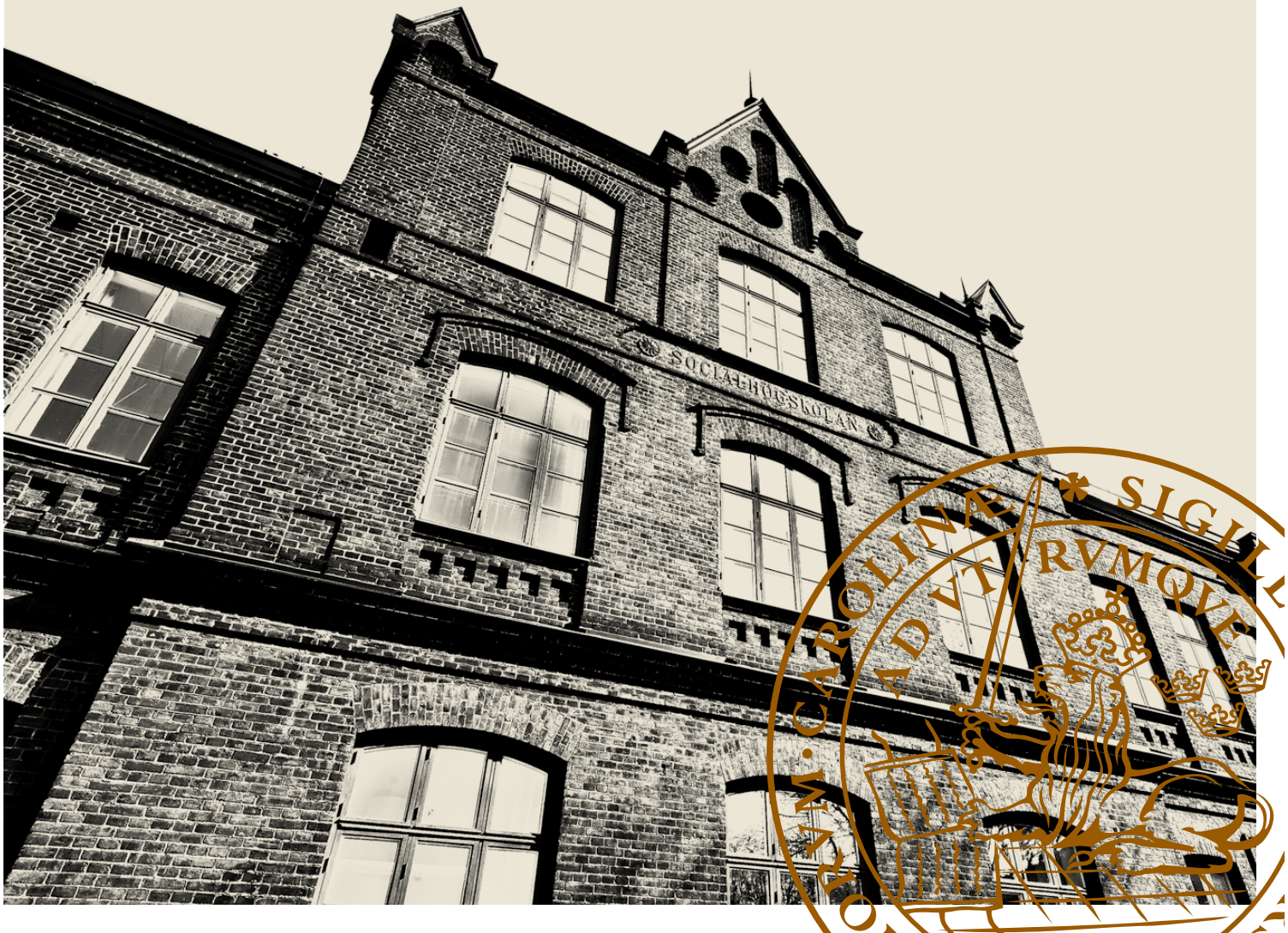
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Granskningsamhällets krav och civilsamhällets (re)aktioner

Rapport om resultaten från en enkät, 2016-2017.

MALIN ARVIDSON, STIG LINDE & ROBERTO SCARAMUZZINO

ISBN: 978-91-7753-763-2

© Författarna och Socialhögskolan, 2018

Redaktör: Lars Harrysson

Adress: Lunds Universitet, Socialhögskolan, Box 23, 221 00 Lund

Granskningsamhällets krav och civilsamhällets (re)aktioner

Rapport om resultaten från en enkät, 2016-2017
Malin Arvidson, Stig Linde och Roberto Scaramuzzino

INNEHÅLL

Sammanfattning	6
1 BAKGRUND TILL PROJEKTET OCH ENKÄTEN	7
Utvärdering och granskning inom sociala verksamheter i Sverige idag	7
Tidigare forskning.....	7
Det civila samhällets organisationer	8
Granskning och redovisningsansvar förutsätter relationer.....	9
Rapportens grund, sammanhang och bidrag	9
2 URVAL, METOD OCH DE SVARANDE ORGANISATIONERNA	11
Urval.....	11
Svarsfrekvens	14
Statistisk analys.....	15
Röst och/eller service?.....	16
Svårigheten att kategorisera det civila samhällets verksamheter	17
Finansieringskällor	20
Rapportens fortsatta disposition	21
3 GRANSKNINGS- OCH UTVÄRDERINGSPRAKTIKEN	22
I vad mån följer man upp och utvärderar?.....	22
Vilken typ av utvärdering sysslar man med?	23
Hur organiseras arbetet med utvärdering inom organisationen?	25
Motivering till utvärdering, syfte med utvärdering.....	28
Utvärdering och relationer till olika intressenter	30
Attityder och reflektioner.....	32
Utvecklingsbehov.....	34
Sammanfattning	35
4 SKILLNADER OCH SAMBAND INOM SVARSPOPULATIONEN	36
Lagstyrda uppdragstagare i civilsamhället.....	36
Finansieringskällor och avtalsformer.....	38
Inre motivation och utifrån kommande krav.....	44
5 VAD FÖRKLARAR OLIKA DRIVKRAFTER ATT UTVÄRDERA?	46
6 SUMMERING OCH AVSLUTANDE FRÅGOR	50
Referenser	51

Tabellförteckning

Tabell 2.1 Studiens urval	14
Tabell 2.2 Svarefrekvens	14
Tabell 2.3 Nivåerna organisationerna är verksamma på	15
Tabell 2.4 Organisationernas självbild utifrån service/röst-distinktionen	16
Tabell 2.5 Organisationernas självbild utifrån ICNPO-klassifikationen	18
Tabell 2.6 Andel organisationer som instämmer att respektive källa är betydelsefull för verksamheten	21
Tabell 3.1 Omfattning av utvärderingspraktik i de olika organisationstyperna	22
Tabell 3.2 Olika sätt på vilka organisationer samlar in information relaterad till utvärdering	24
Tabell 3.3 Utvärderingsarbetets fördelning inom organisationen	26
Tabell 3.4 Aktörer som organisationerna får stöd av i utvärderingsarbetet	27
Tabell 3.5 Attityder om organisatoriska aspekter	27
Tabell 3.6 Främsta skälet till att organisationerna utvärderar	28
Tabell 3.7 Olika syfte för att utvärdera verksamheten	29
Tabell 3.8 Utvärderingspraktikens påverkan på relationer	30
Tabell 3.9 Attityder om utvärderingspraktikens effekt på organisationen	31
Tabell 3.10 Förändringar på grund av utvärderingsarbete	32
Tabell 3.11 Upplevda hinder för att genomföra utvärderingsarbete	32
Tabell 3.12 Insatser som är relevanta för att utveckla utvärderingspraktiken	34
Tabell 4.1 Andel organisationer som bedriver verksamhet enligt lagstiftning	36
Tabell 4.2 Andel organisationer som instämmer i att respektive källa är betydelsefull för verksamheten	38
Tabell 4.3 Andel organisationer som får olika typer av resurser	40
Tabell 4.4 Andel organisationer som har olika typer av avtal	41
Tabell 4.5 Åsikter om verksamheternas omvärld	43
Tabell 4.6 Främsta skälet till att organisationerna utvärderar	44
Tabell 5.1 Olika finansieringskällors betydelse i relation till skäl att utvärdera	47
Tabell 5.2 Olika typer av resurser i relation till skäl att utvärdera	48
Tabell 5.3 Olika typer av verksamhetens reglering i relation till skäl att utvärdera	48
Tabell 5.4 Upplevda relationer med omgivningen i relation till skäl att utvärdera	49

Sammanfattning

Denna rapport innehåller resultat från en enkät som i november 2016 skickades till organisationer med social och omsorgsinriktning inom det civila samhället. Frågorna gällde hur dessa organisationer tar sig an frågor om uppföljning, kvalitetsmätning och utvärdering, kort sagt: deras utvärderingspraktik. Utskicket till drygt 1200 adressater gav 416 svar.

Sammanfattningsvis visar vår enkätstudie att utvärderingspraktiken som vi beskriver i bred bemärkelse, från ”former av uppföljning av verksamheten inklusive enkel statistik över antal möten, klienter, aktiviteter, till standardiserad kvalitetskontroll och mer komplex effektutvärdering”, är vanligt förekommande inom det civila samhällets socialt inriktade organisationer.

Utvärderingspraktiken anges till stor del ske på initiativ av organisationerna själva och i lägre grad vara ålagd utifrån. Den beskrivs som integrerad i verksamheterna, och relationsfrämjande, i synnerhet gentemot klienter och brukare samt inriktad mot verksamhetsutveckling. Vanligtvis handhas detta arbete internt i den egna organisationen, i vissa fall med stöd från en riksorganisation, och i låg grad baserad på externa konsulter eller forskare. Organisationernas utvärderingspraktik är baserad på dokumentation av aktiviteter och deltagare men fler former för uppföljning och olika utvärderingsmodeller är i bruk.

Vår analys visar på samband mellan finansiering och utvärderingspraktik. En *självpåtagen* redovisningspraktik har ett samband med den finansiering som kommer från gåvogivare och medlemsavgifter. Den *ålagda* utvärderingspraktiken kan relateras till utförd verksamhet enligt lagstiftning såsom SoL, LSS, HSL, något som driver på utvärderingskrav. Liksom tidigare forskning visat är det organisatoriska fältet verksamheten befinner sig i en faktor som påverkar utvärderingspraktiken. Förväntan från politiker och tjänstemän tycks driva på benägenheten att utvärdera. Vi vet däremot inte om ålagda granskningskrav enbart gäller *att* man ska utvärdera eller om de också inbegriper krav på särskilda former för utvärdering.

Enkätsvaren lyfter även fram ett behov av utvärderingsmodeller för att fånga värdena i idéburna organisationer.

1 Bakgrund till projektet och enkäten

Utvärdering och granskning uppfattas idag som en självklar del av en organisations göranden. Vårt samhälle beskrivs som ett granskningssamhälle (Power 1997) och som ett administrationssamhälle (Forsell & Ivarsson Westerberg 2014). En del av det svenska samhället som emellertid inte berörts så tydligt av granskningssamhällets krav på bland annat utvärdering är det civila samhällets organisationer, nedan kallade CSO.

Utvärdering och granskning inom sociala verksamheter i Sverige idag

I samband med att den svenska välfärdsstaten förändras sker också förändringar i relationerna mellan det civila samhällets organisationer och offentlig sektor. Därmed väntas kraven på att behärska och utveckla utvärderingspraktik öka även för CSOs. Kraven uttrycks i lagstiftning och förfrågningsunderlag (upphandlingar) men också - i relation till det civila samhällets organisationer - i *Överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting* (2008). Dokumentet uttrycker de spelregler som ska gälla när stat och civilsamhälle går in i en samverkansrelation. Där uttalas tydliga förväntningar på att verksamheternas "kvalitet ska följas upp och utvärderas för att kunna synliggöras, utvecklas och jämföras med andra aktörer" (Överenskommelsen 2008: 15).

Ett ökat inslag av projektbidrag, kontrakt och partnerskapsavtal, som till skillnad från organisationsbidrag innehåller krav på prestation i form av effektivitet, kvalitet och innovation av social service, driver på denna utveckling (Johansson 2001; 2005; Amnå 2008; Danielsson, Zetterberg & Amnå 2009). Granskning genom bland annat utvärdering blir ett medel för externa aktörer att kontrollera CSOs. Det blir också ett sätt för CSOs att kommunicera sin särart, expertis och prestation i en kontext där social service i allt högre grad erbjuds under marknadsliknande former, om än fortfarande under välfärdsstatens överinseende.

Tidigare forskning

Internationellt har frågor om utvärdering av CSOs legat till grund för en mängd studier. Ofta betonas hur dessa kontrollerande instrument skapar motstånd och ambivalens (Christensen & Ebrahim 2006; Townley 2002; Turco 2012). Även om det finns en önskan inom organisationer att kunna demonstrera vad deras insatser leder till, att mäta vad man presterat, uttrycks tveksamhet kring just mätning. Utvärderingsmodeller är ofta baserade på logiker som är byråkratiska

och kontrollerande, eller som betonar prestationer som kan mätas i monetära termer (Hall 2014). Paton, Foot & Payne (2000) beskriver hur icke-vinstdrivna organisationer, trots intresse för att kvalitetssäkra, ändå visar en tvekan inför att införa kvalitetsbegrepp eftersom det uppfattas som präglad av en produktionslogik. Det är svårare att i utvärderingar fånga värden av social karaktär, innovation, och kvaliteter som betonar mellanmänniska relationer och flexibilitet (Arvidson & Linde 2017; Lyndes et al. 2008). Forskning kring utvärdering av CSOs frågar hur relationen till det offentliga påverkar dessa organisationers oberoende och särart. Just en ökad närhet mellan CSOs och offentlig sektor beskrivs i flera fall som en missgynnande faktor för organisationers särart och självständighet (Eikenberry & Kluver 2004; Johansson 2005; Milbourne 2013). Risken framgår särskilt tydligt i relationer som medför krav på att CSOs ska använda utvärderingsmodeller som inte uppmärksammar deras särart eller kärnverksamhet. Det offentliga får rollen av en kontrollerande partner, där CSOs bedöms i enlighet med en måttstock som satts utifrån det offentliga principer om transparens, kvalitetsmätning och evidensbaserade interventioner (Neubeck 2016). Det finns en risk att inte bara värdefulla särdrag hos CSOs ignoreras, utan även att organisationer anpassar sin verksamhet för att göra den granskningsbar (Christensen & Ebrahim 2006; Power 1997).

Men det finns även en annan bild. Bakom vad som syns vara likriktande processer döljer sig variationer i hur CSOs handskas med risken för isomorfism, det vill säga likriktning, i det här fallet enligt normer baserade på offentliga verksamheter (Buckingham 2012). Forskning visar på hur organisationer kan avvisa, anamma och förändra (översätta) nya redovisnings- och utvärderingspraktiker (Powell, Gammal & Simard 2005). Arvidson och Lyon (2014) visar hur ett accepterande av krav på förändring kombineras med olika grader av motstånd och initiativ att anpassa utvärderingar efter egna värderingar och visioner.

Det civila samhällets organisationer

Vilka organisationer är det vi pratar om i denna studie? För att en enhet ska klassificeras som tillhörande det civila samhället enligt FN:s räkenskapssystem ska följande egenskaper vara uppfyllda:

- 1) Enheten ska vara en formell organisation;
- 2) Det ska inte finnas någon vinstutdelning, eventuellt ekonomiskt överskott ska inte ges tillbaka till någon form av ägare eller huvudman;
- 3) Enheten ska vara institutionellt skild från den myndighetsutövande delen av den offentliga sektorn;
- 4) Enheten ska vara självstyrande;
- 5) Medlemskap eller deltagande i enheten får inte vara tvångsmässigt.

(SCB 2011, *Det civila samhället*, s.11)

Granskning och redovisningsansvar förutsätter relationer

Vårt intresse för dessa organisationer gäller granskningen av verksamheter. Begreppet granskning ser vi, i likhet med Johansson & Lindgren (2013), som ett samlingsbegrepp, där vi menar att uppföljning och utvärdering ingår. Vi antar i denna rapport en bred definition av granskning där en rad aktiviteter kan ingå. När vi i enkäten frågade om utvärdering i praktiken beskrev vi det som ”former av uppföljning av verksamheten inklusive enkel statistik över antal möten, klienter, aktiviteter, till standardiserad kvalitetskontroll och mer komplex effektutvärdering”. Med andra ord: de organisatoriska handlingar som handlar om återkoppling kring det som verksamheten åstadkommit.

Begreppet ”granskning” inbegriper även en relation, ett redovisningsansvar, så att beskrivande, mätande och värderande aktiviteter sker i relation till någon aktör eller part, genom någon form av återkoppling och redovisning. Granskning och redovisning innehåller på så vis spår av det som karakteriserar relationen: är den granskande, kontrollerande, eller är den baserad på ömsesidighet och gemensamt lärande (Hall 2014)? Redovisningsansvar, eller det som på engelska benämns ”accountability” är en central process inom organisationer: den är uttryck för relationer mellan organisationen och utomstående aktörer och för relationer inom organisationen. Fry (1995) beskriver det som återkoppling med två olika motiv. Att hållas ansvarig (av någon annan) grundar sig i någon form av överenskommelse, exempelvis i form av ett kontrakt. Som något kvalitativt annorlunda lyfter Fry (1995) fram ”felt responsibility” – en inneboende, subjektiv förståelse av de förpliktelser, den position eller situation verksamheten befinner sig i kräver. Det kan till exempel handla om relationen till den enskilde gavgivaren. För detta *självpåtagna* redovisningsansvar, jämfört med det som *åläggs* av andra, är det inte lika givet hur redovisningsansvaret realiserar. (Christensen & Ebrahim 2006, s. 196). Det är då tänkbart att det uppstår en större variation. Vi återkommer till dessa två dimensioner av redovisningsansvar i avsnitt 5.

Allt detta sker i relation till organisationens ”omgivning”, det vill säga aktörer som på olika sätt bidrar till, legitimerar eller är avnämare till verksamheternas insatser. Men granskning och redovisning sker naturligtvis även i relation till organisationens egna interna intressenter, såsom medlemmar, styrelse, volontärer med flera.

Rapportens grund, sammanhang och bidrag

Denna rapport är baserad på data från en enkät riktad till ett urval svenska CSOs, verksamma inom vård och omsorg. Den syftar till att ge ett underlag för ökad insikt i hur CSOs handskas med utvärderingar, vilka krav, möjligheter och hinder organisationer uppfattar i samband med omgivningens krav på och egna strävanden att öka sin utvärderingskompetens. Rapporten presenterar den första

svenska kartläggningen av i vilken omfattning CSOs med sociala och vårdande verksamheter faktiskt utvärderar sin verksamhet, hur man går tillväga, samt skälen bakom, relaterade till omvärldsfaktorer såsom uppdrag från det offentliga.

Enkäten är genomförd inom ramen för ett större forskningsprojekt *Granskningsrådets krav och civilsamhällets (re)aktioner*. Det är finansierat av myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Crafoordska stiftelsen samt Socialhögskolan i Lund. Forskningsprojektet har haft två delar.

1. En enkätundersökning som främst syftar till kartläggning av utvärderingspraktiker inom svenska CSOs verksamma inom vård och omsorg/social service.¹

2. En andra del av projektet var baserad på ett antal fallstudier av svenska CSOs, i syfte att i detalj undersöka och förstå hur organisatorisk anpassning, eller motstånd, ser ut i fall då organisationer ställs inför tydliga krav att anamma utvärderings- och granskningsnormer satta av institutioner som skiljer sig från den ideella. En fallstudie är redovisad i Arvidson & Linde (2017).

Med denna rapport vill vi bidra till kunskapen om det civila samhällets idéburna, icke vinstdrivna, organisationers hantering av, och respons på, granskningsrådets förväntningar och medföljande logiker. Vårt bidrag är, för det första, att vi här presenterar resultat från den första undersökningen av utvärderingspraktik inom socialt inriktade idéburna verksamheter i Sverige. För det andra, att vi genom vårt breda urval kan göra jämförelser mellan olika typer av organisationer för att bättre förstå eventuella skillnader beträffande motiv och villkor inom detta fält. Samt, för det tredje, att vi inte tar för givet att utvärderingspraktiker och -krav skapar en likriktande styrning av omsorgsverksamheter i CSO utan istället undersöker praktiken i de olika organisationerna.

¹ Enkäten har hämtat inspiration och kunskap från en liknande enkät genomförd i England av NPC: *Impact measurement among charities and social enterprises* under 2010 (Ógáin, Lumley & Pritchard 2012).

2 Urval, metod och de svarande organisationerna

Enkätundersökningen vi här presenterar resultat från, genomfördes under perioden november 2016 – februari 2017. Enkätstudien syftar till att kartlägga utvärderings- och granskningsaktiviteter inom idéburna organisationer med inriktning mot social- och omsorgsverksamhet i Sverige idag. Enkäten innehåller även frågor om attityder och åsikter om utvärderingspraktik i idéburna organisationer.²

Urval

Målgruppen för studien är organisationer inom det civila samhället som bedriver någon form av verksamhet inom det sociala området. Urvalet är skapat ur Statistiska Centralbyråns (SCB) företagsregister där alla formella organisationer (företag, myndigheter och civilsamhällesorganisationer) med organisationsnummer finns registrerade. I och med att utvärderingar ofta förekommer på verksamhetsnivå och inte på organisationsnivå valde vi att i de fall det var aktuellt skicka enkäten till organisationernas alla arbetsställen istället för att skicka till organisationernas huvudadress. Utifrån våra fallstudier så har vi sett att en och samma organisation kan rymma relativt olika verksamheter, bland annat med avseende på finansiering, målgrupp och relation till respektive del av välfärdssektorn (Arvidson & Linde 2017). I de flesta fall hade dock organisationerna enbart ett arbetsställe (se nedan). För att skraddarsy vårt urval använde vi oss av tre olika kriterier för arbetsställena: juridisk form, SNI-koder och antal anställda.

Tre *juridiska former* har valts ut för att de uteslutande inkluderar arbetsställen och organisationer som är en del av det civila samhället och vars verksamhet har en social inriktning: ideella föreningar, registrerade trossamfund och övriga stiftelser. Vi har på så vis uteslutit andra juridiska former såsom ekonomiska föreningar och aktiebolag som ägs av idéburna organisationer, där gränsen mellan ”non-profit” och ”for-profit” är oklar, liksom bostadsrättsföreningar, familjestiftelser m.m.

SNI-koderna ger en bild av den huvudsakliga verksamhetsinriktningen.³ Bakom SNI-koderna ”döljer” sig dock en rad olika verksamheter.

² Enkäten bestod av 32 frågor, se bilaga. Enkäten distribuerades som pappersenkät med möjlighet att svara på webben. Enkäten administrerades, inklusive hantering av påminnelser, av Enkätfabriken i Lund.

³ SNI står för Standard för svensk näringsgrensindelning, och används för att klassificera företag och arbetsställen efter vilken verksamhet de bedriver. SNI används för bland annat ekonomisk statistik. (www.scb.se).

Nedan följer ett exempel på hur SNI- systemet med underkategorier är uppbyggt, i detta fall till SNI-kod 88:

- 88.101 Öppna sociala insatser för äldre personer
- 88.102 Öppna sociala insatser för personer med funktionshinder
- 88.910 Dagbarnvård
- 88.991 Öppna sociala insatser för barn och ungdomar med sociala problem
- 88.992 Öppna sociala insatser för vuxna med missbruksproblem
- 88.993 Övriga öppna sociala insatser för vuxna
- 88.994 Humanitära insatser
- 88.995 Drift av flyktingförläggning

Här ska påpekas att det är organisationerna själva som registrerar sig hos skattemyndigheten. Det är organisationen själv som avgör vilken SNI-kod de ska ha och SNI-koden sätts när företaget/organisationen registreras. Den SNI-kod de då associerar sin verksamhet till förs över till SCBs företagsregister (www.sni2007.scb.se/). Ändring av SNI-kod sker även det via Skatteverket. Eftersom det är organisationerna som definierar sig själva kan det sannolikt finnas olika bedömningar av vilken kod som ska ges en viss verksamhet. Organisationernas verksamhet kan också förändras eller utökas. SCB har ingen kontroll över sådana skeenden som kan påverka hur en kod väljs.

Nedan presenteras de koder som vårt urval består av.

Kod 86 *Hälso- och sjukvård* gav oss adresser till större organisationer såsom diakoninstitutioner, och mindre såsom S:t Lukas lokalavdelningar. Somliga är lokaliserade till flera platser i landet såsom psoriasisföreningar och deras behandlingsanläggningar, andra är lokala företeelser.

SNI-kod 87 inbegriper *Vård och omsorg med boende*, det vill säga olika form av vård och service, dagverksamheter och nattlogi. Målgrupperna för dessa verksamheter kan vara äldre personer, människor med missbruksproblem och unga. Här återfinns utslussningsboenden liksom boenden inom LSS.

SNI-kod 88 betecknar *sociala insatser* av olika slag. Här inbegrips öppna sociala insatser för personer med funktionsnedsättningar, äldre liksom barn och unga med sociala problem. Här finns en kategori "dagbarnvård" och annan som rubriceras "Övriga sociala insatser för vuxna". Ett exempel på detta är brottsofferjourer, kyrkans familjerådgivning och kvinnojourer. Här finner vi även en kategori "Humanitära insatser". Här återfinns bland annat Rödakorskretsar, Rädda Barnens lokalavdelningar, insamlingsstiftelser och vissa funktionshinderföreningar.

Detta urval ger oss en population som vi bedömer stämmer överens med målgruppen ideella organisationer "verksamma inom det sociala området". Samtidigt uppfattar vi en problematisk begränsning i urvalet. Inom "det sociala området" vill vi dels inkludera trossamfunden, dels inte avgränsa det "sociala"

området enbart till vårdande och sociala insatser utan även öppna för verksamhet inom den opinionsbildande röst-funktionen. Därför har vi valt att även hämta adressater ur SNI-kod 94 som rymmer *intressebevakning och religiös verksamhet*.

Här valde vi två underkategorier, nämligen 94.910 *Verksamhet i religiösa organisationer* vari ryms församlingar inom Svenska kyrkan och andra samfund och även mindre verksamheter relaterade till religion. SNI-kod 94.990 *Verksamhet i andra intresseorganisationer* rymmer en brokig mångfald. Här återfinns intresseföreningar såsom pensionärsföreningar, kvinno- kultur-, miljö- och patientföreningar. Andra verksamheter relaterar till arbetsmarknad, invandring eller etnicitet, föräldra- eller anhörigskap. Här finns även föreningar rörande funktionshinder. Vi har valt att inte inkludera verksamheter som intressebevakning inom arbetstagarorganisationer (fackföreningar) och inte heller verksamhet i politiska organisationer (politiska partier).

Vi ser i den adressatlista för utskick av enkäten vi köpt från SCB att lokal-föreningar av FUB (intresseorganisation för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning) har registrerat sig antingen som intresseorganisation (94.990) eller som "Övriga öppna sociala insatser för vuxna" (SNI 88.993). Även fontänhus, riksföreningen för hjälp åt läkemedelsmissbrukare, Unga Kris och Makalösa föräldrar finns representerade i SNI-kodskategorin 94.990 "Verksamhet i andra intresseorganisationer".

Vårt urval består därför av en kompromiss mellan ett alltför snävt och ett alltför brett urval för att väl representera ideella verksamheter med "social" inriktning. Vi ska längre fram i rapporten undersöka om det finns skillnader mellan grupperna som kan lära oss något om villkoren i de fält de verkar inom.

SNI-koderna för vårt urval är således 86, 87 och 88 inklusive alla underkategorier samt 94 med två underkategorier. Av koderna 86,87,88 var vi intresserade av alla befintliga adresser (se avgränsning juridisk form och anställda, nedan), medan från 94-kategorierna, vars mängd vida överskrider SNI-koderna 86,87,88, beställde vi ett urval av 5 procent.

Slutligen har vi valt de arbetsställen och organisationer som har *minst en anställd*. Skälet till det är att vi vill att målgruppen vi undersöker ska ha en viss verksamhetsvolym. Eftersom vi vill undersöka förekommande utvärderingspraxis bedömde vi det som en rimlig avgränsning att populationen skulle ha (minst en) anställd personal.

Resultatet av dessa val gav oss en population av 8363 arbetsställen. Utvärderingspraktik förekommer ofta på verksamhetsnivå och inte enbart på organisationsnivå och därför har vi valt att skicka enkäten till organisationernas alla arbetsställen istället för att skicka en enkät till organisationernas huvudadress. När det kommer till kategorierna hälso- och sjukvård, vård och omsorg med boende och öppna sociala insatser valde vi att göra en totalstudie av alla de förekommande 917 arbetsställena. Vad gäller kategorierna verksamhet i religiösa organisationer och i andra intresseorganisationer beställde vi ett slumpmässigt urval av 5 procent vilket gav oss 374 arbetsställen. I 861 fall var arbetsstället i

urvalet det enda registrerade arbetsstället för den organisationen. Det betyder att 33 procent av arbetsställen tillhörde en organisation med fler arbetsställen. Följande tabell visar på urvalets operationalisering.

Tabell 2.1 Studiens urval

SNI-kod	86 Hälso- och sjukvård 87 Vård och omsorg med boende 88 Öppna sociala insatser Hela populationen	94.910 Verksamhet i religiösa organisationer 94.990 Verksamhet i andra intresseorganisationer Slumpmässigt urval
Juridisk form		
Ideell förening	100 % (n. 684)	5 % (224)
Registrerade trossamfund	100 % (n. 27)	5 % (136)
Övriga stiftelser	100 % (n. 206)	5 % (14)

Enkäten sändes ut till 1291 arbetsställen. Samtliga adressater i urvalet har fått inbjudan att delta via ett postalt utskick. I utskicket har en pappersenkät med svarskuvert ingått. Det har även funnits möjlighet att svara via en webbenkät. Personen har då loggat in genom en personlig kod. Telefonpåminnelser har även gjorts där man bjudit in föreningen på nytt om de ej svarat.

Svarsfrekvens

Vi fick svar från 428 arbetsställen varav 12 var dubletter dvs. arbetsställen som svarade både på webbenkäten och på pappersversionen. Detta gav oss 416 giltiga svar då vi exkluderade de dubbla svaren som kommit med posten. Svarsfrekvens för enkätstudien blev på så vis 32 procent. Följande tabell visar på antal svar och svarsfrekvens för de två grupperna (strata) som inkluderats i vårt urval.

Tabell 2.2 Svarsfrekvens (%)

	SNI kod		Total
	86, 87, 88	94	
Antal svar	314	102	416
Svarsfrekvens	33,8%	27%	32%

Som tabellen visar fick vi en något lägre svarsfrekvens från arbetsställen i kategorin 94. Detta kan förklaras av att enkäten presenterades som riktad till idéburna organisationer med inriktning mot social- och omsorgsverksamhet. Vi kan inte se något särskilt mönster i övrigt gällande vilka organisationer som svarat och vilka som inte har svarat. Det är dock rimligt att anta att enkäten i större utsträckning besvarats av verksamheter som har någon form av utvärderingspraktik eller ett intresse i utvärdering än verksamheter som inte utvärderar och inte har något intresse i frågan.

Eftersom vi genom vår undersökning avsåg att studera ett tvärsnitt av de socialt inriktade verksamheterna i det svenska civilsamhället ingick såväl riks-

organisationer som regionalt och lokalt verksamma organisationer i populationen och urvalet. Därför ställde vi en fråga om på vilken nivå organisationen var verksam. Tabellen nedan visar att gruppen svarande organisationer är framför allt lokalt verksamma. Det vi också ser är att flera organisationer är verksamma på flera nivåer.

Tabell 2.3 Nivåerna organisationerna är verksamma på (andel Ja i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Lokal eller kommunal nivå	75,2	395
Regional nivå	35,0	395
Nationell nivå	25,2	395
Internationell nivå	18,7	395

Statistisk analys

I rapporten presenterar vi univariata och bivariata analyser av ett urval av frågor från vår enkät. I och med det stratifierade urvalet är analyserna vi presenterar viktade. Det betyder att svaren från arbetsställena i kategorierna 86, 87 och 88 har viktats ner medan svaren från arbetsställen i kategorin 94 har viktats upp. Detta gör vi för att kompensera för att arbetsställen i kategorin 94 har haft 20 gånger färre chanser att hamna i vårt urval jämfört med de kategorier där vi har gjort en totalstudie. I den fortsatta presentationen redovisar vi dock "antal analyserade organisationer" som oviktade för att visa hur många "fall" analysen faktiskt bygger på. Dessa varierar från fråga till fråga beroende av hur många respondenter som har svarat på frågan (så kallat internt bortfall). Som signifikans- och sambandsmått använder vi oss av Cramer's V. Signifikans anges med hjälp av asterisker enligt följande: *** $\leq 0,001$; ** $\leq 0,01$; * $\leq 0,05$; † $\leq 0,10$. Samband anges med en siffra mellan noll och ett. Siffran 0 anger att variablerna inte är korrelerade alls medan 1 anger en fullständig korrelation. Om vi är ute efter orsakssamband betyder noll att variationen i den beroende variabeln inte på något sätt kan förklaras av den oberoende variabeln. En etta betyder tvärtom att all variation i den beroende variabeln kan förklaras av den oberoende variabeln. Värdena vi presenterar i rapporten ligger alltid någonstans mellan dessa "extremer".

Vi har kodat om ett fåtal svar på frågor där många underfrågor förekom och där "Ja" och "Nej" angavs som möjliga svar. En sådan fråga var kring vilken typ av utvärdering man bedriver och där underfrågorna gav ett antal förslag på olika sätt att bedriva utvärdering (se tabell 3.2). I sådana fall har det ibland varit uppenbart att respondenten har givit ett positivt svar på de alternativ där svaret var "Ja" och lämnat blankt där svaret var "Nej". I dessa fall har "ej svar på del av fråga" kodats om till "Nej".

I texten benämner vi aktörerna som våra respondenter representerar för "organisationer". Detta för att synliggöra att vi ser dem som enskilda enheter,

även om vissa av dem i juridisk bemärkelse och i SBCs databas definieras som olika "arbetsställen" inom en och samma organisation.

Röst och/eller service?

Att skilja mellan service-orienterade och röst-orienterade verksamheter i ideella organisationers inriktning eller funktion är vanligt (Lundström & Wijkström 1997; Scaramuzzino & Meeuwisse 2017). Detta gäller i synnerhet organisationer inom det sociala området och så kallade "socialt inriktade organisationer". Dessa är inriktade på ökad välfärd för individer eller grupper och kan ha en *direkt* social inriktning genom hjälpinsatser riktade till brukare (service) eller *indirekt* genom opinionsbildning (röst) (jfr. SOU 1993:82, s. 40). Vi vet från tidigare forskning att opinionsbildning är mindre vanligt förekommande bland religiösa organisationer än bland intresseorganisationer (Linde & Scaramuzzino 2018).

I enkäten ställde vi en fråga som direkt kan härledas till distinktionen mellan röst och service, nämligen "vilken av följande stämmer bäst in som beskrivning av er verksamhet?". Flera svarsalternativ var möjliga där vissa relaterar till service-funktionen: "Vi erbjuder service till brukare/medlemmar", "Vi erbjuder sysselsättning", "Vi erbjuder öppna sociala insatser", "Vi erbjuder juridiskt stöd" och "Vi erbjuder ekonomiskt stöd". Andra svarsalternativ var kopplade till röst-funktionen: "Vi arbetar med att driva brukares/medlemmars frågor gentemot politiker" och "Vi arbetar intressepolitiskt inom det egna socialpolitiska området". Följande tabell visar hur organisationerna i våra två grupper beskriver sin verksamhet i termer av enbart service, enbart röst, både service och röst, och ingen av dem.⁴

Tabell 2.4 Organisationernas självbild utifrån service/röst-distinktionen (andel i %)

Beskrivning av verksamhet	Typ av organisation		Total
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer	
Service	70	48,3	50,2
Röst	3,1	3,5	3,4
Både röst och service	20,3	19,4	19,5
Annan (varken röst eller service)	15,6	28,8	26,9
Summa	100	100	100

Antal analyserade organisationer 368; ej signifikanta skillnader.

Mer än hälften av organisationerna i materialet ser sig som enbart serviceinriktade i sin verksamhet. Renodlade röstorganisationer är relativt få i båda grupperna, 3,4 procent på totalen. Resultaten i tabellen ovan visar att många

⁴ Det fanns även alternativ som inte var kopplade till service-röst spänningen, såsom "Vi arbetar med att stärka brukares/medlemmars individuella livssituation".

intresseorganisationer också sysslar med serviceinriktade verksamheter. Resultaten stärker en hypotes om att kriteriet att organisationen skulle ha minst en anställd för att komma med i urvalet har lett till att intresseorganisationer med viss serviceinriktning har fått en större plats i vårt urval än vad som är fallet i populationen. En annan möjlig förklaring ligger i bortfallet det vill säga att organisationer som främst eller enbart sysslar med röst inte uppfattat sig vara målgrupp för enkäten och därför inte besvarat den.

Svårigheten att kategorisera det civila samhällets verksamheter

Som nämnts står SNI-koderna 86,87,88 för organisationer som bedriver Hälso- och sjukvård, Vård och omsorg med boende och Sociala insatser. SNI-kod 94 innefattar verksamheter i religiösa samfund samt andra intresseorganisationer (ej politik och ej idrott). Vi ska i detta avsnitt jämföra SCBs urval med det så kallade ICNPO-systemet (se nedan). Vi upptäcker då att det finns svårigheter att kategorisera civilsamhällets verksamheter som det ena eller det andra.

Det civila samhället innehåller en stor mångfald av organisationer. I enkäturvalet har vi inriktat oss på vissa specifika kategorier (se avsnittet om urval ovan). Nu vill vi visa hur de organisationer som svarat på enkäten beskriver den huvudsakliga inriktningen för sin verksamhet. Frågan ställdes på följande sätt: ”Vilken är den huvudsakliga inriktningen på er organisations verksamhet?”. Alternativen som respondenten ställdes inför kommer från FN:s statistiksystem för satelliträkenskaper om ideella organisationer, det så kallade ICNPO-systemet: *International Classification of Non Profit Organisations*. Vi valde bort följande verksamhetsindelningar inom ICNPO då vi bedömde att de inte borde vara aktuella utifrån vårt urval: Rekreation och kultur; Utbildning och forskning; Miljö och djurskydd; Internationell verksamhet; Bransch-/yrkesorganisationer och fackföreningar; Övrig icke vinstdrivande verksamhet. Följande ICNPO-klassifikationer kunde respondenterna välja mellan:

- ”Hälsa” exemplifieras i enkätfrågan med verksamheter som sjukhus och rehabilitering, bostad med särskild service och särskilt boende, psykisk hälsa och krisinsatser samt övrig hälso- och sjukvård. Den torde motsvaras av SNI-koderna 86 *Hälso- och sjukvård* och 87 *Vård och omsorg med boende*.
- ”Social trygghet” exemplifieras i enkätfrågan med akut hjälp och stöd, inkomststöd, underhåll och materiell hjälp, barnomsorg (ej förskola), äldreomsorg (ej särskilt boende), omsorg om personer med funktionsnedsättning, familjehem/fosterhem, behandlingshem/hem för vård eller boende, brottsförebyggande ungdomsverksamhet, personliga och familjära tjänster samt övrig social trygghet. Den motsvaras bland annat av SNI-kategori 88 *Sociala insatser*.

- ”Bostäder, social och samhällelig utveckling” beskrivs i enkäten med termerna Ekonomisk, social och samhällelig utveckling, bostäder, sysselsättning och jobbträning. Det finns inte en given SNI-kod som motsvarar denna klassifikation i vårt urval.
- ”Opinionsbildning och politik” exemplifieras i enkätalternativet som medborgerliga, opinionsbildande verksamheter som skyddar rättigheter och främjar intressen för specifika grupper av människor genom opinionsbildning, politiska verksamheter, juridiska tjänster, olika brottsförebyggande åtgärder och rehabilitering samt konsumentskydd. Den SNI-kod som bäst motsvarar denna klassifikation är 94.990 då opinionsbildning, ibland kallad ”röstfunktionen”, är en vanlig funktion i beskrivningen av intresseorganisationer (Scaramuzzino & Meeuwisse 2017, s. 83).
- ”Stiftelser, insamlade verksamhet” beskrivs i enkätalternativet som minnesstiftelser, samlingsstiftelser och övriga stiftelser. Här finns ingen motsvarande SNI-kod, men väl är stiftelser en av de juridiska former som är en av våra urvalskriterierna när vi beställt urvalet ur SCBs databas.
- ”Religiös verksamhet” exemplifieras i enkätalternativet med Gudstjänster, andakter, samtalsgrupper etc. och torde ha en direkt motsvarighet i SNI-koden 94.910.

Följande tabell visar hur organisationerna i våra två urvalskategorier fördelar sig mellan de olika ICNPO-klassifikationerna. På grund av att större organisationer har flera olika verksamheter har vi, som nämnts, valt att rikta vår enkät till enskilda arbetsställen och inte bara till organisationerna (även om arbetsställe och organisation i många fall sammanfaller). Det är möjligt att olika arbetsställen under samma organisation kan skilja sig åt gällande flera av de dimensioner vi undersöker här.

Tabell 2.5 Organisationernas självbild utifrån ICNPO-klassifikationen (andel i %)

ICNPO-klassifikation	Typ av Organisation		Total
	Vård och omsorg; sociala tjänster ⁵	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer ⁶	
Hälsa	18,9	4,2	6,4
Social trygghet	45,3	7,2	12,8
Bostäder, social och samhällelig utveckling	5,7	1,3	1,9
Opinionsbildning och politik	7,5	8,8	8,6
Stiftelser, insamlade verksamhet	3,8	1,3	1,7
Religiös verksamhet	0,0	55,4	47,2
Annan verksamhet	18,8	21,8	21,4
Total	100	100	100

Antal analyserade organisationer: 306, Cramer's V. and sig: 0,533***

⁵ SNI-koderna 86,87,88

⁶ SNI-kod 94

Tabellen visar att organisationernas självbild tycks överensstämma relativt väl med de SNI-koder vi använt för urvalet, med all den osäkerhet sådana här klassifikationer får dras med. Vi ser till exempel att mer än 60 procent av organisationerna i gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster* (SNI-kod 86-88) placerar sig under hälsa och social trygghet. Vi kan också se att cirka hälften av verksamheterna i kategorin *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* hamnar under religiös verksamhet. Dessa tillhör nästan uteslutande SNI-systemets underkategori 94.910 *Verksamhet i religiösa organisationer*. Kategorin intresseorganisationer verkar mer spridd mellan olika ICNPO klassificeringar vilket speglar att många av dessa organisationer bedriver både opinionsbildning och verksamheter för att stödja personer med särskilda behov (Scaramuzzino & Meeuwisse 2017). Vårt val att ta med organisationer med anställda kan också ha skapat en "snedvridning" av urvalet där vi har fått in fler organisationer som bedriver olika typ av service än som ägnar sig åt opinionsbildning även bland intresseorganisationer. Internationell forskning pekar nämligen på att organisationer som bedriver verksamhet inom ICNPO-inriktningar med serviceorientering (t.ex. hälsa och social trygghet) i större utsträckning har anställda än organisationer som bedriver verksamhet inom ICNPO-inriktningar med röstorientering (t.ex. opinionsbildning och politik) (Salamon et al. 2004).

Intressant är att en av fem i båda urvalskategorierna valde att beskriva sin huvudsakliga inriktning som "annan" där det fanns möjlighet att själv beskriva sin verksamhet. När vi tittar vidare på frisvaren från detta svarsalternativ ser vi att flera organisationer inte verkar känna sig hemma i ICNPO-kategorierna. Det kan delvis bero på att vi valt bort vissa alternativ i ICNPO klassificeringen som vi inte förväntade oss skulle komma att anges utifrån våra urvalskriterier. Sådana exempel är organisationer som beskriver sin verksamhet som "kulturverksamhet", "miljö" eller "forskning" som hade haft en tydligare hemvist i den kompletta ICNPO-klassificeringen.

"Stöd till brottsoffer" är en flera gånger återkommande precisering av "Annan verksamhet". I ett annat svar har någon skrivit in "röda korset". I ett ytterligare, mer utförligt svar, beskrivs en verksamhet med sociala mötesplatser, secondhandbutik med arbetsträning och "insamling av medel till vår världsomspännande organisation vid kriser, konflikter och naturkatastrofer". Man kan ana att också detta är en Röda Korset-verksamhet. Här blir tydligt att organisationen spänner över flera fält.

Andra exempel på frisvar under rubriken "Annan verksamhet" är "kvinnojoursverksamhet", "kvinnojour akutboende" och liknande begrepp. Tydligt är att flera respondenter i kvinnofridsorganisationer inte tycker dessa passar i ICNPO-kategorierna "Social trygghet" eller "Opinionsbildning och politik".

Dessa kategoriseringsproblem har även SCB märkt av, och noterar en möjlig förklaring till svårigheten att beskriva sig enligt ICNPO-begreppen som att en enskild organisation kan bedriva flera olika typer av verksamhet varför det är

svårt att föra organisationen till en enskild verksamhet (bilaga 3, Civila samhället, rapport 2016:1, Det civila samhället 2014 – satelliträkenskaper).

I frisvaren "Annan verksamhet" från gruppen 86,87,88 (totalt 79 frisvar) så återfinns även "förskolor", "personlig assistans", "meningsfull fritid för barn & ungdom", "utsluss från fängelse", omsorg om sjömän", "integrationsverksamhet", "arbetsträning" och stödgrupper av olika slag. När det gäller gruppen 94 innehållande *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* (27 frisvar gällande "Annan verksamhet") återfinns bland annat "kollektiv för personer i utanförskap" och "behandling av kriminalitet". Detta tyder på att våra två urvalsgrupper (de vårdinriktade verksamheterna 86,87,88 och de mer intresseinriktade organisationerna i urvalskategorin 94) inte har någon en gång för alla given skiljelinje emellan sig, åtminstone inte när organisationerna själva beskriver sin inriktning. Detta blir också tydligt när två frisvar (i urvalskategori 94) anger som sin inriktning diakoni/diakonal verksamhet och varken har beskrivit sig som "Religiös verksamhet" eller under rubriken "Social trygghet".

Samtidigt bör det tolkas utifrån att många av de svarande har en bild av den egna verksamheten som inte enkelt låter sig rymmas under en sammanfattande rubrik. Dess egenart eller särart, uppfattas måhända som alltför särskild för att på ett meningsfullt sätt inordnas i kategorier för statistiskt bruk? Alternativt, som nämnts ovan, uppfattas som så mångfacetterad och med en sådan bredd att *en* svarskategori inte gör verksamheten rättvisa.

Våra tidigare studier baserade på samma SNI-koder (se till exempel Scaramuzzino & Meeuwisse 2017) pekar snarare på att SNI-koderna inte fångar olika typer av organisationer i det civila samhället särskilt väl. Vår jämförelse av urvalsgrupperna utifrån ICNPO-klassificeringen och indelningen i röst- och serviceorientering pekar också i den riktningen. En mer noggrann och teoretisk driven kategorisering av organisationerna skulle kunna visa på att organisationer som arbetar med olika målgrupper och sakfrågor skiljer sig åt gällande utvärderingspraktiker. Det är en fråga som är värd att följa upp i det fortsatta arbetet med enkätmaterial.

Finansieringskällor

Alla organisationer är beroende av resurser. I enkäten ställde vi en fråga om finansiering som löd: "Hur betydelsefulla är följande inkomstkällor för er verksamhet?". Svartalternativen vi angav var: Mycket viktiga, Ganska viktiga, Inte alls viktiga och Vet ej. I nedanstående tabell har de positiva svaren *Mycket viktiga* och *Ganska viktiga* lagts samman och redovisas i procent. Svaret *Vet ej* har räknats som bortfall.

Tabell 2.6 Andel organisationer som instämmer att respektive källa är betydelsefull för verksamheten (%)

Typ av finansieringskälla		Total	Antal analyserade organisationer
Offentliga medel	Kommunala bidrag	44,6	352
	Försäljning genom kontrakt avtal med offentlig sektor	16,6	339
	Statliga bidrag	36,4	338
	Landstings-/ regionsbidrag	17,3	329
	EU-stöd	13,4	323
Privata medel	Enskilda personer (gåvor)	55,7	355
	Företag (sponsring, gåvor etc.)	30,7	341
	Försäljning till företag och privatpersoner	24,6	340
Egna medel	Medlemsavgifter	71,8	349
	Avkastning kapital	45,5	336
	Resursfördelning via riksorganisation	44,1	334

Den mest betydelsefulla inkomstkällan anges medlemsavgifterna vara. Detta överensstämmer med resultat från liknande enkätstudier som riktats mot ett bredare urval som även inkluderar organisationer utan anställda (Scaramuzzino & Meeuwisse 2017, s. 90). Överensstämmelsen gäller även bidragen från kommunerna. Organisationerna i svarspopulationen rankar även enskilda gåvors betydelse högt. Hur olika finansieringskällors betydelse skiljer sig åt mellan våra två urvalskategorier återkommer vi till under rubriken ”Finansieringskällor och avtalsformer” i avsnitt 4.

Rapportens fortsatta disposition

Rapporten av är strukturerad enligt följande: först undersöker vi organisationernas utvärderingspraktiker i avsnitt 3. För att lära mer om villkoren för denna utvärderingspraktik visar vi i avsnitt 4 på skillnader som framkommit mellan våra två urvalgrupper. I avsnitt 5 fördjupar vi oss i vad som kan förklara att vissa organisationer främst drivs av ett självpåtaget utvärderingsansvar och andra av ett ålagt sådant. I avsnitt 6 summerar vi kort rapporten.

3 Gransknings- och utvärderingspraktiken

I detta avsnitt fokuserar vi på organisationernas utvärderingspraktiker. I enkäten valde vi en vid definition av ”utvärdering” som vi beskrev som olika former av uppföljning av verksamheten, från enkel statistik över antal möten, klienter och aktiviteter, till standardiserad kvalitetskontroll och mer komplex effektutvärdering. Vi ville ha en bred definition i denna första enkät om dessa frågor för att inte utesluta några uppföljningsaktiviteter. Nackdelen är att vi tänjer på begreppet utvärdering på bekostnad av en mer precis definition.

Vad kan det här då handla om i praktiken? Vi vet från våra egna kontakter med socialt inriktade frivilligorganisationer att enkel statistik över deltagande, aktiviteter och prestationer är vanligt förekommande, och kan dokumenteras i föreningars årliga verksamhetsberättelser och i rapportering till kommuner för verksamhetsbidrag. I större organisationer kan sådan rapportering gå in till ett centralt förbundskansli eller vad gäller Svenska kyrkans församlingar i kyrkans statistikdatabas. Från våra fallstudier ser vi mer utvecklade rutiner för dokumentation och rapportering, till exempel i en verksamhet för arbetsträning där en vägledare och den som arbetstränar tillsammans följer upp och utvärderar arbetsträningen (Arvidson & Linde 2017). Ett annat exempel vi möter i fallstudierna är Socialstyrelsens nationella enkät till brukare inom äldreomsorgen.⁷ Projektutvärderingar förekommer också, i synnerhet när nya verksamheter prövas. Mer sällan har vi hört talas om effektutvärderingar inom ideell verksamhet, vilket inte gör det mindre motiverat att fråga efter sådana i enkäten.

I vad mån följer man upp och utvärderar?

Enkätens första fråga handlar om omfattning av utvärderingspraktiker i organisationen och frågan löd: ”Genomförs det någon slags utvärdering, enligt den definitionen vi ger ovan, i hela eller delar av er organisation/verksamhet?”. Tabell 3.1 visar hur svaren fördelas mellan de olika svarsalternativen (andelar i procent):

Tabell 3.1 Omfattning av utvärderingspraktik i de olika organisationstyperna (andel i %)

	Total
Ja, vi utvärderar nästan all verksamhet som vi bedriver.	61,6
Ja, vi utvärderar ungefär hälften av vår organisation/verksamhet.	10,0
Ja, vi utvärderar en liten del av vår organisation/verksamhet.	16,0
Nej, vi gör inga utvärderingar	12,4
Total	100

Antal analyserade organisationer 390

⁷ www.socialstyrelsen.se/aldreguiden

Runt 60 % av de svarande angav att de utvärderar nästan all verksamhet. En tiondel av respondenterna svarade att de utvärderar ungefär hälften av verksamheten. En knapp tredjedel utvärderar lite eller inte alls. Att så många angav att de utvärderar var för oss lite oväntat. Förvisso var syftet med vårt urval att få med organisationer som var mer sannolika att bedriva någon form av utvärdering, vilket vi beskrivit i metodavsnittet. Vi har också valt en ganska bred definition av "utvärdering" som inkluderar många olika praktiker. Det finns dessutom en "risk" att enkäten i högre utsträckning har besvarats av organisationer och verksamheter som bedriver utvärdering eller har ett intresse för det. Vårt bortfall kan nämligen innehålla många organisationer som inte har någon erfarenhet eller begränsat intresse för utvärdering.

Även om vi beaktar dessa förklaringar ser vi de höga siffrorna som talande för att utvärderingspraktiker är vanligt förekommande i det civila samhällets sociala verksamheter. När vi har konstaterat detta blir det viktigt att fråga hur denna praktik ser ut. Vad gör de när de säger att de utvärderar?

Här vill vi uppmärksamma läsaren på att de respondenter som angivit svaret "Nej, vi gör inga utvärderingar" i formuläret blev ombudda att hoppa över frågorna om utvärderingspraktiker. De hänvisades till senare frågor i enkäten som bland annat handlar om hinder och svårigheter. (Se i avsnitt 3 under rubrik "Attityder och reflektioner), tabell 3.11 och vidare.)

Vilken typ av utvärdering sysslar man med?

En viktig fråga i sammanhanget ställdes på följande sätt "på vilka sätt har er organisation samlat in information relaterad till utvärdering? Det kan gälla data som berör organisationen som helhet eller bara ett specifikt projekt." Frågan följdes av ett antal olika svar gällande sätt att samla in information. Svarsalternativen var "ja", "nej" och "vet ej". Andelen (i procent) organisationer som svarade ja vid respektive svarsalternativ presenteras i tabell 3.2.

Svaren visar att den grundläggande uppföljningen handlar om deltagar- eller aktivitetsmått och görs av 95 procent av de organisationer som utvärderar. Lägre, men fortfarande mycket hög uppmärksamhet visas dokumentationen av resultat eller utfall. Vad detta innebär vet vi dock inte, inte heller hur det går till. Vi får nog förmoda att "resultat" är ett begrepp med stor variation. Det beror på vad man i organisationen uppfattar, eller valt att uppfatta, som "resultat". Troligen kan både aktiviteter, insatser, prestationer, verkan och kanske också effekt uppfattas som "resultat". Ett sätt att presentera enkätens svar är att säga att en fjärdedel av de organisationer som säger att de utvärderar, ägnar sig inte åt att dokumentera resultat eller utfall. Detta är en intressant fråga att gräva djupare i. Man kan tänka att det är något man inte kan, till exempel av tidsbrist. Alternativt att man inte ser "resultat" som ett relevant begrepp. Vad "resultatet" av en social gemenskap är syns kanske svårt att dokumentera?

Tabell 3.2 Olika sätt på vilka organisationerna samlat in information relaterad till utvärdering (andel Ja i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Dokumentation av antal besökare, aktiviteter eller dylikt	95,1	364
Dokumentation av resultat, utfall	73,4	353
Genom undersökning utformad av vår egen organisation	59,2	357
Genom nöjdhetsundersökning riktad till brukare, klienter	38,3	354
Genom fallstudier, intervjuer	22,8	358
Genom återkommande brukarråd	22,4	351
Genom standardiserad enkät eller liknande utvecklad och testad genom forskning	18,4	355
Genom standardiserad enkät eller liknande tillhandahållen av offentlig sektor.	4,9	350
Genom standardiserad enkät eller liknande utvecklad specifikt för idéburna, icke profitdrivna organisationer.	4,2	344

När man följer upp och utvärderar säger svaren att man i stor utsträckning gör det med undersökningar utformade av den egna organisationen. Externt utformade, standardiserade enkäter är mindre vanliga. Endast en femtedel av de utvärderande verksamheterna ägnar sig åt kvalitativa undersökningar såsom fallstudier eller intervjuer. Nöjdhetsundersökningar är vanligare. Enligt en logik baserad på service möter verksamheten kunder, klienter, brukare, konfidenter, patienter, gäster eller andra målgrupper. Dessa är inte nödvändigtvis medlemmar och kan därför inte utöva inflytande den medlemsdemokratiska vägen. Deras roll blir mer av "mottagare" av tjänster. I denna logik är det inte ovanligt att ställa frågan i vad mån de är "nöjda" med tjänsterna de tar del av. Här ser vi att brukarråd är ett förekommande, om än inte vanligt, sätt att dela information och erfarenheter inom organisationerna. Från våra fallstudier ser vi att "brukarinflytande" kan vara en prioriterad fråga. Den kan anta olika former, såsom att verksamheterna prövar enkäter till brukare/klienter/gäster, genomför intervjuer, arrangerar "gästråd" eller funderar på att engagera brukarrevisioner.

Standardiserade enkäter tillhandahållna av offentlig sektor förekommer i relativt liten grad. Ett exempel på sådana kan vara undersökningar enligt Öppna jämförelser från Sveriges kommuner och landsting, (SKL)⁸ eller Socialstyrelsen i sådana fall där den ideella organisationen bedriver verksamhet enligt socialtjänstlagen eller annan lagstiftning (se tabell 4.2). Även andra standardiserade enkäter förekommer, somliga forskningsbaserade. Här kan vi gissa att det kan handla om vissa intervjuinstrument exempelvis för kartläggning av missbruksbeteende hos

⁸ www.skl.se

en individ, före och efter en behandlingsinsats, eller kvalitetsregister inom äldreomsorg.

Några få använder enkäter, eller liknande, utformade specifikt för icke profit-drivna organisationer. Vi vet inte hur dessa ser ut, men från våra fallstudier kan vi se ett möjligt exempel. Frivilligorganisationernas insamlingsråd (FRII)⁹ föreskriver en kvalitetskod för sina medlemmar, som bland annat inbegriper en årlig "effektrapport". Det kan också vara möjligt att implementeringen av systematiskt förbättringsarbete som sker via branschorganisationer såsom FAMNA¹⁰ återspeglas i detta svar, där utbildning för och stöd till förbättringsinsatser och utvärdering erbjuds medlemsorganisationerna.

I och med vår breda definition av utvärdering kan det vara viktigt att titta på i vilken utsträckning organisationerna som utvärderar använder sig av mer avancerade former för utvärdering. Motivet till den breda definitionen¹¹ var att vi ville fånga upp det eventuella bruket av fler praktiker än de avancerade utvärderingsmodellerna. I en mer specificerad fråga får vi en indikation på användningen av de senare.

Vi ställde således en fråga om man arbetar eller har arbetat "... med någon av följande utvärderingsmetoder eller modeller". Frågan följdes av ett antal olika metoder eller modeller som kan räknas som mer avancerade med svarsalternativen "Ja", "Nej" och "Vet ej". Metoderna och modellerna var: "Före och eftermätningar", "Utvärdering med kontrollgrupp", "Processkartläggningar" och "Lönsamhetsutvärderingar".

Svaren visar på förekomsten av organisationer som har erfarenhet av utvärdering i en mer avancerad bemärkelse. 53 procent av svarande organisationer som utvärderar har använt eller använder minst en av de i frågan nämnda utvärderingsmodellerna (N. 350).

Hur organiseras arbetet med utvärdering inom organisationen?

En viktig fråga är också hur utvärderingsarbetet organiseras i organisationen. En fråga vi ställde på detta tema var "Hur fördelas arbetet relaterat till utvärdering inom er organisation?". Ett antal påstående var listade med "Ja", "Nej" och "Vet ej" som alternativ. Genom denna fråga söker vi få en uppfattning om hur integrerade utvärderingspraktikerna är i organisationen. Resultaten redovisas i följande tabell (andelar i procent).

⁹ www.frii.se

¹⁰ Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg (www.famna.org)

¹¹ "Olika former av uppföljning av verksamheten, från enkel statistik över antal möten, klienter, aktiviteter, till standardiserad kvalitetskontroll och mer komplex effektutvärdering."

Tabell 3.3 Utvärderingsarbetets fördelning inom organisationen (andel Ja i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Stora delar av personalen är involverad	67,5	350
Organisationen samlar in data som sedan behandlas av organisationens nationella kansli	40,3	344
Organisationen har en särskild grupp eller person som sköter utvärdering/uppföljning	40,0	350
Utvärdering görs i samarbete med extern part såsom FoU-enhet, myndighet, universitet/högskola.	8,3	343
Organisationen engagerar extern part (konsult) för att genomföra utvärdering	8,1	350

Svaren visar att organisationerna gör det mesta av detta arbete ”in-house”, internt i organisationen. Externa konsulter eller FoU-enheter, högskolor och andra offentliga aktörer engageras sällan. Däremot är det vanligare att det finns resurser för att bearbeta data för uppföljning och utvärdering i nationella kanslier, alternativt att det finns en särskild person eller grupp som ansvarar för utvärdering och uppföljning. Vi ser i våra fallstudier att denna person i små organisationer kan vara en volontär med någon form av ledningsuppdrag eller den ledande tjänstepersonen. I stora organisationer ser vi att det finns anställda medarbetare som betecknas som ”processledare” eller ”verksamhetsutvecklare” som har ansvar för uppföljnings- och utvärderingsfrågor.

När utvärdering sker i samverkan med eller med stöd av andra organisationer eller aktörer är det inte ovanligt att stödet kommer från en central organisation. I ett nationellt förbund av lokala och regionala föreningar kan det finnas en funktion som arbetar med frågor om utvärdering och uppföljning. De kontakter organisationerna har med professionella revisorer kan också nyttjas för utvärderingar. Kommuner, landsting, FoU-enheter och högskolor har även de kompetens för utvärdering. Inom det civila samhället finns aktörer med särskild granskningskompetens. För insamlingsverksamhet finns 90-konto/Svensk insamlingskontroll som granskar insamlingsorganisationers räkenskaper samt Frivilligorganisationernas insamlingsråd (FRII) som ger ut riktlinjer och kompetensutvecklar insamlingsorganisationer. Utbildning i utvärdering och kvalitetsarbete ges av branschorganisationer såsom Famna - Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg, liksom av olika utbildnings- och konsultorganisationer.

Därför ställde vi följande fråga ”I ert arbete med utvärdering och granskning av er verksamhet, får ni stöd från någon av följande aktörer?”. Respondenterna kunde välja fler svarsalternativ. Resultaten presenteras i tabellen nedan som andelar i procent.

Tabell 3.4 Aktörer som organisationerna får stöd av i utvärderingsarbetet (andel Ja i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Vår centrala organisation	43,8	365
Revisionsbyråer	22,4	363
Högskola, forskare	13,3	362
Arbetsgivarorganisation.	12,9	363
Tjänstemän inom kommun/landsting	10,7	363
Landsting	5,5	363
Utvärderingskonsulter	5,0	363
Branschorganisation, t.ex. FAMNA	4,3	362
Forum för idéburna organisationer med social inriktning	3,8	362
SKL (Sveriges kommuner och landsting)	2,6	362
FRII (Frivilligorganisationernas insamlingsråd)	2,6	362
90-konto (Svensk insamlingskontroll)	1,7	362
FoU-enhet	1,2	362

Responserna på denna fråga bekräftar bilden av resultaten som visas i föregående tabell (3.3). Svaren visar att av "andra" aktörer så är den egna organisationens centrala organisation (när sådan finns) den som främst ger stöd i dessa frågor. Därefter kommer revisorer som gissningsvis är kontinuerliga samarbetsparter vid den årliga revisionen. Även kommunala tjänstemän är en grupp som ger stöd, vilket är rimligt utifrån kommunernas stora roll för bidrag till ideella organisationer (se tabell 2.6). I övrigt finns det många potentiella aktörer, men ingen tydlig dominant. Detta kan tolkas som att ideella organisationers utvärderingspraktik är ett decentraliserat, eller splittrat, fält utan någon tydlig dominerande extern aktör, och därmed ingen direkt normsättare.

Vi ställde också ett antal attitydfrågor kring hur viktiga olika organisatoriska aspekter kring utvärdering är för organisationen. Frågan lød "Vilken vikt lägger ni vid följande aspekter av utvärdering av er verksamhet?". Respondenten skulle ta ställning till ett antal påståenden med följande svarsalternativ: Mycket viktigt, Ganska viktigt, Inte alls viktigt och Vet ej. I nedanstående tabell har de positiva svaren *Mycket viktigt* och *Ganska viktigt* lagts samman och redovisas som andelar i procent. Svaret *Vet ej* har räknats som bortfall.

Tabell 3.5 Attityder om organisatoriska aspekter (andel som ser en viss aspekt på utvärdering som viktig i %)

Att utvärderingen...	Total	Antal analyserade organisationer
... kan integreras i den dagliga verksamheten	93,5	340
... ger möjligheter för klienter att delta	85,3	324
... är anpassad för att påvisa verksamhetens särart	73,0	318
... ger underlag för jämförelse med andra organisationer	38,0	322
... sköts av professionella utvärderare	26,8	317
... hålls åtskild från den dagliga verksamheten	22,7	300

Frågans formulering öppnar mot att svaren kanske mer speglar ideal än praktisk verklighet, men ger även som sådan uttryck för en inställning till utvärderingens praktik. Vi påminner också om vår i inledningen till enkäten vida definition av begreppet utvärdering. Det som svaren antyder är en syn på den egna verksamhetens utvärderingspraktik som integrerad, ”in-house”. Flera svar bejakar att utvärdering bör involvera klienter/brukare/gäster/medlemmar, med ett fokus på att uttrycka verksamhetens profil, värden, kvaliteter och vad annat som kan inrymmas i begreppet ”särart”. Ett exempel på detta kan vi se i våra fallstudier. I en organisation av mindre storlek som vi har studerat betonar verksamhetens ideologi. Dels dokumenteras de enskilda insatserna tillsammans med klienten. Dels arbetar man med ett uppsökande utvärderingsarbete. Personer från målgruppen har fått diskutera formuleringen av utvärderingens frågor/påståenden, som sedan låg till grund för en intervjuguide baserad på enkätfrågor. Utförandet av utvärderingen – i detta fall uppsökande intervjuer, i vissa fall med tolk – speglar också vad vi skulle kunna kalla den av organisationen betonade ”arbetsalliansen” mellan verksamhetens medarbetare och personen som sökte organisationens bistånd.

Svarsalternativet om att utvärdering ger möjligheter att göra jämförelser med andra organisationer, behöver inte enbart tolkas som ett uttryck för en konkurrenssituation på en välfärdsmarknad. Det kan också tolkas som en grund för samarbete, vilket vi sett i en organisation i en av forskningsprojektets fallstudier. Insamling av behandlade frågeställningar i en ungdomsmottagning gav grund för att uppmärksamma en ökad frekvens av frågor om sexuella övergrepp. Detta fenomen kunde man då stämma av med andra ungdomsmottagningar för att sedan initiera ett samarbete och en insats (Arvidson & Linde 2017, s. 115).

Efter att ha behandlat frågorna om i vad mån utvärdering i vid bemärkelse äger rum, hur det i praktiken sker, vilka som är involverade, inom och utanför organisationen, samt hur man tänker om organisatoriska aspekter är det hög tid att ställa sig frågan om varför organisationerna utvärderar sin verksamhet.

Motivering till utvärdering, syfte med utvärdering

Vi formulerade frågan i vår enkät på följande sätt: ”Vad utgör det *främsta* skälet till att ni utvärderar i er verksamhet”. Respondenterna skulle välja ett av de alternativ som presenteras i tabellen nedan (andelar i procent).

Tabell 3.6 Främsta skälet till att organisationerna utvärderar (andel i %)

	Total
Det sker på initiativ av organisationen själv.	74,9
Vi måste uppfylla krav uttryckta i avtal/kontrakt med uppdragsgivare/finansiärer	23,7
Vi motiveras av att andra organisationer verksamma inom vårt område gör utvärderingar	1,4
Total	100

Antal analyserade organisationer 299

Tre fjärdedelar av de svarande angav att utvärdering i verksamheten sker på eget initiativ. Detta kan vi tycka är en förvånande liten del då offentlig finansiering anges som en viktig inkomstkälla (se tabell 2.6), och redovisning torde efterfrågas. Även om det kanske inte alltid efterfrågas självständiga utvärderingar av projektet eller verksamheten ifråga, så är det rimligt att tänka sig att organisationens *egen* bedömning av måluppfyllelse ska beskrivas. Det kan dock peka på att även om dessa organisationer har externa krav på sig att återrapportera och utvärdera delar av sin verksamhet kan fortfarande det *primära* skälet – vilket var det som enkätfrågan gällde – vara internt. Extern finansiering tar inte nödvändigtvis bort drivkraften, det självpåtagna ansvaret, för egeninitierad utvärdering.

I vårt forskningsprojekts fallstudier har vi sett att offentliga bidragsgivare regelmässigt efterfrågar redovisning, där utvärderingar i förekommande fall kan ingå. Fallstudierna visar även på variationer i vilka krav på återkoppling som ställs, hur rapporter ska formuleras och hur resultat ska verifieras.

Trots att organisationernas uppföljning av externa bidrag och avtalsfinansiering behöver återkopplas till berörda intressenter, om än i olika former och grader av precision, säger tre fjärdedelar av de svarande organisationerna att deras utvärderingspraktik initieras inifrån. Nästföljande fråga ville undersöka detta närmare. Denna fråga, snarlik den förra, undrade ”i vilket syfte gör ni utvärdering i er verksamhet”. Man kunde välja tre alternativ och rangordna dessa. Här i tabellen tar vi med de två första valen, rank 1 och 2. Svartalternativen speglar å ena sidan ett internt behov av egen kontroll, å andra sidan behovet av att redovisa verksamhetens betydelse och profil för omvärlden, för att säkra resurser och legitimitet.

Tabell 3.7 Olika syfte för att utvärdera verksamheten (andel rank 1 och 2 i %)

	Total	
	Rank 1	Rank 2
För att få kunskap om vi faktiskt gör det vi säger att vi ska göra	43,4	13,7
För att kontrollera kvaliteten på vår verksamhet	18,5	14,9
För att få kunskap om målgruppens behov	12,4	16,6
För att effektivisera och förbättra våra aktiviteter/vår verksamhet	12,2	34,4
För att redovisa kvalitet och resultat för kommunen och/eller landsting i samband med erhållet bidrag	6,6	2,3
För att visa att vi erbjuder unik verksamhet	1,7	9,0
För att stärka organisationens position inom vårt verksamhetsfält	1,4	3,5
Vi utvärderar för att säkra finansiering	3,9	4,4
Annat	0,0	1,2

Antal analyserade organisationer 328

Här avtecknar sig ett tydligt mönster. Främst anges syftet med utvärdering vara organisationens eget behov av kunskap om verksamheternas prestation och kvalitet. Avsevärt lägre rangordnas syften som innebär extern redovisning såsom återkoppling av resultat till det offentliga, säkra finansiering eller för att positionera sin verksamhet. Med tanke på att extern finansiering anses betydelsefull (se tabell 2.6) är denna rangordning en smula oväntad. Det är här värt att lyfta fram att den enskilda inkomstpост som i högst grad anses mycket eller

ganska viktig är medlemsavgifterna inom organisationen (tabell 2.6). Sett ur detta perspektiv skulle vi kunna tolka svaren i denna tabell 3.7 så att vikten att förankra verksamheten inåt ges större tyngd än att legitimera den utåt.

Utvärdering och relationer till olika intressenter

Den grundläggande mekanismen bakom en utvärderingspraktik förstår vi som ansvaret att redovisa - där syftet kan vara flerfaldigt (t.ex. lärande och/eller kontroll). Återkopplingen gör man till någon part eller aktör. Redovisningsansvar är uttryck för en relation. Eftersom olika parter har olika intressen och makt kan detta påverka redovisningspraktiken (Ebrahim 2005). Ojämlika relationer mellan intressenter kan leda till att redovisningsrelationer tenderar att tillfredsställa de dominerande aktörerna. Det finns en risk att redovisningsrelationen till finansierarna prioriteras i förhållande till andra ansvarstaganden, såsom till dem som är praktiskt berörda av insatserna eller i relation till organisationens grundläggande uppdrag (Ebrahim 2005).

Därför valde vi att ställa följande fråga "... hur utvärdering har påverkat relationen mellan er organisation och följande grupper". Bland grupperna nämns både målgruppen för verksamheten och interna eller externa intressenter. Svarsalternativen har här givits siffror från 1-5: Förbättrats avsevärt (1) - förbättrats något (2) - inte förändrats (3) - försämrats något (4) - försämrats avsevärt (5), vilket innebär att förbättringar indikeras av låga svarsvärden under tre medan höga svarsvärden, över tre, indikerar en försämring av relationer. I tabellen nedan presenteras medelvärdena för organisationernas svar avseende de olika grupperna.

Tabell 3.8 Utvärderingspraktikens påverkan på relationer (medelvärde, 1=förbättring, 5=försämring)

Hur utvärdering har påverkat relationen med följande grupper	Total	Antal analyserade organisationer
Klienter, brukare	2,03	231
Våra anställda	2,07	250
Tjänstemän	2,28	246
Uppdragsgivare (kommun, landsting, Arvsfonden, eller liknande)	2,29	289
Politiker	2,34	219
Privata bidrags- eller gåvogivare, sponsorer	2,38	297
Organisationens nationella kansli eller liknande resurs	2,57	213
Andra idéburna organisationer	2,60	215

Det kan vara viktigt att poängtera att många respondenter verkar ha haft svårt att ta ställning i frågan. En relativt stor andel har angett "Vet ej" gällande relationen med flera grupper. En hel del respondenter har också valt svarsalternativ 3 att relationerna inte har förändrats. Medelvärdena för alla svarande organi-

sationer visar på att utvärderingspraktiken i organisationerna har en övergripande positiv påverkan på relationen till de angivna intressenterna. Mest positiv är de närmast berörda, dels organisationens målgrupp, dels organisationens personal. Sett i ljuset av de redovisade svaren på frågorna om motiv och syften (tabell 3.7), där organisationens egna kunskapsbehov lyfts fram som viktigare än externa krav, kan vi ana varför: det har en positiv verkan på relationen till organisationens närmast berörda. Relationen till andra externa aktörer har också förbättrats, om än inte i samma grad. Denna förbättring kan tolkas, inte bara som att utvärdering leder till ökat förtroende genom sitt kontrollerande syfte, utan att utvärdering och återkoppling är kommunikation och därmed relationsfrämjande.

Kopplat till utvärderingens effekter på relationer ställde vi respondenterna inför ett antal påståenden under frågan "I vilken mån stämmer följande påståenden in på er organisation". Alternativen var "Instämmer inte alls", "Instämmer inte", "Varken eller", "Instämmer" och "Instämmer helt". Vi hade också ett "Vet ej" alternativ. I följande tabell redovisar andelen (%) som har svarat instämmande där vi slagit ihop "Instämmer" och "Instämmer helt".

Tabell 3.9 Attityder om utvärderingspraktikens effekt på organisationen (andel som instämmer i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Utvärderingsverksamhet har en positiv inverkan på vår relation till våra klienter och brukare	71,8	323
Utvärderingsarbetet har stärkt relationer inom organisationen	58,8	312
Utvärderingsarbetet tar resurser (pengar, tid) från annan viktig verksamhet i organisationen	33,3	333
Medarbetare upplever att resultat från utvärderingar inte gör vår verksamhet rättvisa	13,3	287

Två svar förstärker bilden som den förra tabellen gav. Erfarenheter av utvärdering har enligt mer än 70 procent av de svarande en positiv verkan på relationerna till målgruppen. Även internt inom organisationen finns positiva erfarenheter. En tredjedel av de svarande anser dock att utvärderingsarbete reducerar verksamhetens resurser mätt i tid och pengar. Det är däremot noterbart få som uttrycker att utvärderingar ger en missvisande bild av verksamheten.

I nästa fråga undersöker vi ytterligare ett antal möjliga konsekvenser av utvärderingspraktiker genom att analysera svaren på följande fråga: "Har utvärderingsarbetet lett till någon/några av följande förändring?" Respondenterna kunde välja fler av de svarsalternativ de ställdes inför.

Tabell 3.10 Förändringar på grund av utvärderingsarbete (andel Ja i %)

	Total	Antal analyserade organisationer
Anpassning av verksamheten efter klientgruppens behov	62,8	369
Förändrat utbud av antalet aktiviteter (färre/fler)	51,3	369
Ökat förtroende för vår verksamhet från allmänheten.	33,6	369
Förändring i form av samverkan med andra aktörer	32,4	369
Förändring i form av investering i utbildning av personal	29,9	369
Ökat förtroende från politiker och tjänstemän för vad vi gör	28,7	369
Ökad uppmärksamhet i media	14,2	369

Tabell 3.10 visar att den vanligaste förändringen organisationernas företrädare väljer att markera är att verksamheten har anpassats efter klientgruppens behov, något som också kan ha relevans för det näst vanligaste svarsalternativet, förändringar i verksamheten som härleds till utvärderingsarbetet i organisationen. Utvärderingsarbetet tycks i mindre grad ha lett till förändringar i externa relationer.

Nästföljande fråga försökte få en mer specificerad bild av förekommande hinder för verksamheternas utvärderingspraktik. Här vill vi påminna om att även respondenterna som på enkätens inledande fråga har svarat att de inte gör några utvärderingar (se tabell 3.1) har besvarat nästkommande frågor.

Attityder och reflektioner

När vi nu har fått en bild av vad som motiverar och understöder ideella organisationer att utvärdera kan det vara viktigt att ta sig an frågan varför de inte gör det alls eller varför de inte gör det i större utsträckning. För att försöka fånga detta ställde vi följande övergripande fråga ”Vilka hinder upplever du finns för att din organisation skall kunna genomföra utvärderingsarbete?”. Frågan följdes av ett antal påståenden som respondenten skulle ta ställning till. Svarsalternativen var ”Ja”, ”Nej” och ”Vet inte”.

Tabell 3.11 Upplevda hinder för att genomföra utvärderingsarbete (andel som instämmer i %)

Hinder	Total	Antal analyserade organisationer
Det saknas modeller som är anpassade för att fånga värdena i idéburen verksamhet	50,8	250
Vi har inte tillräckligt med finansiella resurser för att genomföra utvärderingar i den utsträckning vi vill	33,2	302
Vi saknar kunskap	29,4	312
Styrelsen prioriterar inte utvärderingsarbete	27,0	285
Medarbetare ser inte värdet i att utvärdera vårt arbete	18,2	289
Frågan om utvärdering är inte aktuell	17,9	295
Organisationens ledning prioriterar inte utvärderingsarbete	16,9	296
Vår organisation är för komplex för att utvärderas	14,0	303
Utvärderingsarbete riskerar försämra vår relation till våra klienter	0,5	307

En genomgång av tabellen visar att trots att vi tidigare sett att en stor majoritet av organisationerna som svarat på enkäten utvärderar delar eller hela sin verksamhet är det en hel del av dem som svarat att de identifierar vissa hinder. Vi kan därför inte entydigt tolka dessa som hinder för att utvärdera överhuvudtaget utan mer som faktorer som kan försvåra utvärderingspraktiker inom idéburna organisationer.

Om vi exempelvis tittar på det andra svarsalternativet visar tabellen att en tredjedel svarande bejakar att de finansiella resurserna inte är tillräckliga. Detta betyder att en övervägande majoritet *inte* bejakar att de finansiella resurserna *inte* är tillräckliga ”för att genomföra utvärderingar i den utsträckning vi vill”. Medel tycks således avsättas för uppföljande och utvärderande arbete. Ett större bekymmer tycks vara att det saknas modeller för utvärdering anpassad för idéburen verksamhet.

Vi kan tolka svaren som att viljan är större än förmågan när den idéburna verksamheten inte är tillfreds med sin utvärderingspraktik. Denna organisatoriska frustration kan vi pröva att relatera till det självpåtagna redovisningsansvar som vi i lyfte fram i redogörelsen för tidigare forskning i avsnitt 1. Arbetet med utvärdering och resultatredovisning i idéburna organisationer kan som nämnts tänkas utgå från två premisser. Dels gäller det en *ålagd* redovisningsskyldighet, till exempel i avtal eller externt definierade kvalitetssystem. Dels handlar det om ett *självpåtaget* ansvar, där man söker undersöka och uttrycka de specifika kvaliteter som definierar verksamheten eller verksamhetens målgrupp (Arvidson & Linde 2017). Detta ansvar för att uttrycka sin egen kvalitet, jämte uppdragsgivarens, beskrivs i Överenskommelsen (Ök) mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges kommuner och landsting från 2008 (www.overenskommelsen.se). Överenskommelsen är inget juridiskt bindande dokument men redovisar parternas ambitioner. Bland annat ska regeringen visa respekt för de enskilda organisationernas egenvärde, och erkänna rollen som röstbärare och opinionsbildare. Överenskommelsen fastslår för parterna sex gemensamma principer: Principen om självständighet och oberoende, om dialog, om mångfald, om långsiktighet, om öppenhet och insyn samt om kvalitet (Ök, s 14 ff.).

Under rubriken ”Principen om kvalitet” (Ök, s. 15) stipuleras att det stöd och de insatser människor erbjuds inom idéburen verksamhet ska kännetecknas av hög kvalitet och tillgänglighet. ”Dessa verksamheters kvalitet ska följas upp och utvärderas för att kunna synliggöras, utvecklas och jämföras med andra aktörer” (Ök, s. 15). Dessutom ska verksamhet som utförs på uppdrag av det offentliga, ”utöver att möta sådana kvalitetskrav som omfattar alla utförare, kunna redovisa den särart och kvalitet man därutöver arbetar med” (Ök, s.15).

Vad gäller redovisningen av dessa kvaliteter anger Överenskommelsen att de idéburna organisationernas särskilda kvalitet ”bör beaktas” i utvecklandet av metoder för att mäta och fördjupa kvalitet. Den ideella sektorn åtar sig i Överenskommelsen att utveckla metoder för att mäta kvalitet och resultat som

återspeglar de idéburna organisationernas roll, särart och mervärde (Ök, bilaga 1:2, s. 25). Hur detta ska ske, eller vem som är ansvarig för en sådan utveckling, framgår inte klart.

Mot bakgrund av ovanstående syns det inte konstigt att så stor andel omsorgsorganisationer anser att det finns för lite resurser för en önskvärd utvärderingspraktik. Enkätsvaren understryker vikten av det utvecklingsarbete som Överenskommelsen föreskriver när organisationerna uttrycker en avsaknad av relevanta utvärderingsmodeller för att fånga värdena i idéburen verksamhet, liksom att man tycker att kunskap saknas. Frågan om hinder för utvärderingspraktiken leder fram till ny frågeställning om utvecklingsbehov.

Utvecklingsbehov

Efter att ha diskuterat de hinder som organisationerna upplever vill vi också undersöka vilka relevanta insatser för att utveckla organisationens utvärderingspraktik organisationerna skulle förespråka. Följande fråga ställdes i enkäten: ”Vilket av följande skulle vara relevant för att din organisation skall kunna utveckla sin utvärderingspraktik?”. Respondenterna ombads att välja de tre viktigaste. Tabellen visar andelen markerade svarsalternativ i procent.

Tabell 3.12 Insatser som är relevanta för att utveckla utvärderingspraktiken (andel Ja i %)

Utvecklingsmöjligheter	Total	Antal analyserade organisationer
Tillgång till modeller för utvärdering anpassade för idéburna organisationer	53,3	380
Utbildning för att anpassa utvärdering till vår verksamhet	49,3	380
Kunskapsutbyte mellan liknande verksamheter	44,3	380
Utbildning i hur man samlar och analyserar data	33,0	380
Finansiellt stöd till utvärdering	26,4	380
Hjälp med att integrera utvärdering i övergripande organisationsstrategin	25,9	380
Konsultstöd	15,9	380

Den största efterfrågan gäller anpassningen av utvärderingsmodeller till den egna idéburna verksamheten, liksom utbildning och erfarenhetsutbyte för detta. En tredjedel av organisationerna ser också behov av kunskap om mätning och analys av mätdata. Frågan om finansiellt stöd bejakas av en fjärdedel av de svarande organisationerna. Detsamma gäller svarsalternativet där behovet av att integrera utvärdering i en övergripande organisationsstrategi. Svaren bör beaktas i relation till det angivna utvecklingsbehovet av utvärderingsmodeller för civilsamhällets organisationer.

Sammanfattning

Resultaten ovan pekar på att utvärdering, i vid bemärkelse, förekommer i stor utsträckning bland svenska civilsamhällesorganisationer - med minst en anställd medarbetare - som verkar inom det sociala området. Framst sker det på initiativ av organisationerna själva. I lägre grad anges kraven komma från finansiärer och uppdragsgivare. Mer än hälften av utvärderande verksamheter använder sig av mer avancerade utvärderingsmetoder. Mycket av arbetet med utvärderingar genomförs internt. Det finns en efterfrågan på utvärderingsmodeller anpassade till idéburna verksamheter.

4 Skillnader och samband inom svarspopulationen

Som nämndes inledningsvis har vi två urvalskategorier som besvarat enkäten. Dels SCBs kategori *Vård och omsorg; sociala tjänster* (SNI-kod 86,87,88), dels kategorin *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* (SNI-kod 94). Vi har i några frågeställningar jämfört kategorierna för att lära oss mer om organisationernas självbild och villkor. Detta redovisas i följande avsnitt.

Lagstyrda uppdragstagare i civilsamhället

Går man som idéburen verksamhet in i uppdrag från det offentliga ökar regleringsgraden (Johansson 2005; Arvidson m.fl. 2017) Av de serviceverksamheter som förekommer inom det sociala området bedrivs en del enligt olika lagstiftningar. Därför förväntar vi oss att organisationer i gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster* i större utsträckning än i gruppen *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* bedriver service enligt nedanstående tre lagstiftningar. Vård och omsorg tillhör välfärdssamhällets kärnområden.

Därför ställde vi frågan ”Vilket av följande påståenden stämmer in på er verksamhet” med tre alternativ att instämma eller ta avstånd ifrån. Alternativen formuleras i termer av att ”Vi bedriver verksamhet enligt...” 1) Socialtjänstlagen, 2) Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och 3) Hälso- och sjukvårdslagen (HSL).

Tabell 4.1 Andel organisationer som bedriver verksamhet enligt lagstiftning (%)

Lagstiftning	Typ av Organisation		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer			
Socialtjänstlagen	51,9	12,4	18,1	311	0,359***
LSS	19,4	9,5	10,6	275	0,112*
HSL	30,0	8,5	11,3	274	0,231***
Enligt någon av de tre lagstiftningarna	59,7	16,9	23,4	355	0,364***

Tabellen visar tydligt att drygt hälften av verksamheterna i kategorierna med SNI-koderna 86,87,88 (*Vård och omsorg; sociala tjänster*) har uppdrag som baseras på Socialtjänstlagen, det vill säga utför socialtjänst. Sådana insatser kan exempelvis vara äldreomsorg, boenden och kvinnojourers verksamhet. Likaså finns det idag en marknad för välfärdstjänster såsom öppna sociala insatser,

familjehemsvård och annan barn- och ungdomsvård samt insatser för personer i missbruk (Sallnäs & Wiklund 2018).

Exempel på en grupp idéburna verksamheter som verkar enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) är de många men ofta relativt små verksamheter som bedriver läkepedagogiska dagliga verksamheter och boenden. En av fem organisationer inom urvalskategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* bedriver verksamhet enligt (LSS).

Nästan en av tre i kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* arbetar enligt Hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Sverige har få sjukhus drivna av ideella organisationer. Här skiljer vi oss rejält från till exempel Tyskland där stora vårdorganisationer som det katolska Caritas och det protestantiska Diakonisches Werk utför det som i Sverige mestadels organiseras i landstingsregi. Primärvårdcentraler drivna av ideella organisationer finns på några ställen i Sverige. Sjukvårdsföreningar för vissa stadsdelar eller grupperingar är en annan kategori som kan bedriva verksamhet enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Överlag kan man säga att den svenska modellen, till skillnad från många andra utomnordiska länder, formats utifrån att det offentliga i och med välfärdsstatens uppbyggnad ”tog över” och utvecklade många av de idéburna sociala insatserna. Representanter för det civila samhället fortsatte att spela en viktig roll som opinionsbildare och kunskapsförmedlare, liksom att de fyllt gemenskapsfunktioner och för staten varit en kanal till gräsrotterna (Micheletti 1994; Linde & Scaramuzzino 2017). Även om vi på grundval av den ”stillbild” som våra enkätsvar ger inte kan uttala oss om utvecklingen över tid, vill vi notera att det inte är ett obetydligt antal av civilsamhällets organisationer som bedriver sociala insatser inom välfärdens kärnområden. Särskilt om vi fokuserar på de organisationer som faktiskt bedriver service enligt lagstiftning.

Då samma organisation kan bedriva service enligt flera olika lagstiftningar kan det vara intressant att titta på andelen organisationer inom varje grupp som överhuvudtaget bedriver denna typ av lagreglerad service. Sista raden i tabellen visar att nästan 60 procent av organisationerna inom gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster* bedriver service enligt någon av lagstiftningarna. Motsvarande siffra för kategorin *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* är cirka 17 procent.

Det blir tydligt att även om båda grupperna av organisationer bedriver service i stor utsträckning är det olika karaktär på den service som bedrivs. SNI-koderna verkar fånga detta på ett bra sätt. Organisationerna som befinner sig under SNI 86, 87 och 88 (*Vård och omsorg; sociala tjänster*) beskriver sig som orienterade mot hälsa och social trygghet och bedriver här i hög grad service enligt lagstiftning. Gruppen med SNI-kod 94 verkar lite mindre homogen men menar sig ändå bedriva service i inte obetydlig utsträckning (se tabell 2.4), men enbart i undantagsfall enligt lagstiftning.

Finansieringskällor och avtalsformer

Frågan om lagstyrda uppdrag till organisationer i civilsamhället relaterar till frågan om finansiering då det är rimligt att anta att lagstiftningsbaserad verksamhet finansieras genom offentliga medel. I enkäten ställde vi som nämnts ovan en fråga om finansiering som löd: ”Hur betydelsefulla är följande inkomstkällor för er verksamhet?”. Svartalternativen vi angav var: Mycket viktiga, Ganska viktiga, Inte alls viktiga och Vet ej. I nedanstående tabell har de positiva svaren *Mycket viktiga* och *Ganska viktiga* lagts samman och redovisas i procent. Svaret *Vet ej* har räknats som bortfall.

Tabell 4.2 Andel organisationer som instämmer i att respektive källa är betydelsefull för verksamheten (%)

Typ av finansieringskälla		Typ av Organisation		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
		Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer			
Offentliga medel	Kommunala bidrag	57,4	42,5	44,6	352	0,106*
	Försäljning genom kontrakt avtal med offentlig sektor	44,8	11,8	16,6	339	0,314***
	Statliga bidrag	39,7	35,8	36,4	338	n.s.
	Landstings-/regionsbidrag	25,0	16,1	17,3	329	n.s.
	EU-stöd	7,3	14,4	13,4	323	n.s.
Privata medel	Enskilda personer (gåvor)	56,5	55,5	55,7	355	n.s.
	Företag (sponsring, gåvor etc.)	45,8	28,2	30,7	341	0,134**
	Försäljning till företag och privatpersoner	37,9	22,4	24,6	340	0,125*
Egna medel	Medlemsavgifter	40,7	76,8	71,8	349	0,278***
	Avkastning kapital	25,9	48,7	45,5	336	0,160**
	Resursfördelning via riksorganisation	19,3	48,2	44,1	334	0,201***

Den mest betydelsefulla inkomstkällan anges medlemsavgifterna vara (även om det finns signifikanta skillnader mellan de båda urvalsgrupperna, mer om det senare). Vad gäller bidragen från kommunerna kan vi se att organisationer inom

vår urvalskategori *Vård och omsorg; sociala tjänster* skattar dessa medel som viktigare än vad organisationerna i gruppen av intresse- och religiösa verksamheter gör. Dock visar sig kommunala bidrag vara en betydelsefull inkomstkälla även för dessa. Statliga bidrag ska inte förringas medan bidragen från landsting och regioner har en mindre omfattning. Likaså beskrivs enskilda personers gåvogivande vara en väsentlig resurs för de studerade verksamheterna. Här ser vi en skillnad från studier med bredare urval där gåvogivandet spelar en mindre roll (Scaramuzzino & Meeuwisse 2017). Vi har inga siffror för omfattningen av dessa kommunala bidrag och enskilda gåvor, men deras betydelse som inkomstkälla skattas ungefär lika högt av de svarande, oavsett urvalskategori.

Signifikanta skillnader mellan de båda urvalsgrupperna visar sig när det gäller intäkterna från försäljning av tjänster till det offentliga. Här synliggörs det att vissa organisationer i civilsamhället agerar i relation till en marknad för välfärdstjänster. Detta resultat var väntat utifrån vårt sätt att göra urvalet men också utifrån enkätens resultat att verksamheterna inom kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* i mycket större utsträckning bedriver service enligt lagstiftning.

Jämför vi sedan med svaren för andra intäktskällor så tycker vi oss skönja att de båda urvalskategorierna har olika strukturer. Den ”interna” finansieringen genom medlemsavgifter skattas avsevärt viktigare för intresseorganisationerna och religiösa organisationer (urvalskategori 94) än för gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster* (urvalskategori 86,87,88). Resursfördelning via riksorganisationer anges även den vara betydelsefullare för gruppen religiösa och intresseorganisationer än för gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster*. Detta kan tolkas som ett mönster av två skilda strukturer i civilsamhället. Den klassiska medlemsbaserade folkrörelsemodellen består av lokalföreningar, sammanfogade i nationella riksförbund, inte sällan med ett regionalt mellanled (Wijkström & Lundström, 2002, s. 84; Hvenmark & Wijkström 2004). Liknande gäller många religiösa organisationer och trossamfund med lokalförsamlingar, distrikt/stift och nationella kanslier. Den lokala basen är uppbyggd på medlemmar och deras medlemsavgifter, medan det nationella förbundet kan erhålla statliga bidrag av olika slag som fördelas vidare ut i organisationens grenverk. Vård- och omsorgsinstitutioner å sin sida kan vara av olika storlek men är inte sällan lokalt baserade. Det finns få ”nationella” vårdföretag som är ”non-profit”-drivna. I sammanhanget kan nämnas att stadsmissionerna, som är fristående organisationer med olika uppbyggnad (stiftelser, bolag, föreningar), först på senare år bildat en gemensam riksförening, bland annat för att i vissa fall söka gemensam finansiering.¹² Det finns också sammanbindande nätverk av typen branschorganisationer såsom Famna (Riksorganisationen för idéburen vård och omsorg)¹³ eller Värna (Branschorganisationen för antroposofisk läkepedagogik & socialterapi).¹⁴ Dessa organisationer är inte medlemsbaserade på samma sätt som de traditionella

¹² www.sverigesstadsmissioner.se

¹³ www.famna.org

¹⁴ www.varna.nu

förbunden inom folkrörelsetraditionen utan mer inriktade på branschens tjänsteproduktion. Att inkomsterna inte enbart härrör från försäljning av tjänster visar den i enkäten angivna betydelsen av gåvor från enskilda och stöd från sponsorer.

Analysen ovan visar att de offentliga bidragens betydelse ser lite olika ut beroende av vilken typ av källa som avses. Det kan därför vara av vikt att undersöka betydelsen av olika former för offentliga bidrag. Frågan vi ställde i enkäten löd "Vilken av följande resurser får er verksamhet från kommun och/eller landsting?" och avser belysa arten av resursöverföring från kommuner och/eller landsting. Resursöverföringen från det offentliga till det civila samhällets organisationer är nämligen av olika slag och visar sig kunna kombineras på olika sätt (Johansson 2005, s. 51, 92; Danielsson, Zetterberg och Amnå 2009). Svarsalternativen vi presenterade är följande: *Organisationsbidrag* som är ett generellt stöd till en organisation som inte avgränsas till särskilda verksamheter. Här finns en tanke att det finns ett egenvärde med organisationens existens och förmåga att verka i samhället. *Verksamhetsbidrag* som riktas till särskilt angivna verksamheter som en organisation bedriver. *Projektbidrag* som gäller tidsbegränsade insatser enligt tydliga mål. Slutligen *Ersättning enligt kontrakt/avtal* för prestationsersättningar eller uppdragsersättningar som gäller specifikt definierade insatser enligt avtal. Tabellen nedan visar andelen organisationer som anger att de får dessa resurser.

Tabell 4.3 Andel organisationer som får olika typer av resurser (%)

Resurs	Typ av Organisation		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer			
Organisationsbidrag	15,8	18,3	17,9	327	n.s.
Verksamhetsbidrag	45,6	43,7	44,0	327	n.s.
Projektbidrag	17,5	24,0	23,0	327	n.s.
Ersättning enligt kontrakt/avtal	43,9	9,8	15,0	327	0,343***

När det gäller bidrag från det offentliga är dessa ungefär lika för de två urvalskategorierna. Verksamhetsbidrag är det största bidraget för alla svarande (44 %), avsevärt större än organisationsbidraget (17,9%). Eftersom dessa data inte kan jämföras med andra från tidigare år är det en "frusen" bild och vi kan inte i vårt material mäta förändring åt något håll. Tittar vi i litteraturen så kan vi se att organisationsstöd förenklat kan tolkas som stöd till organisationens möjlighet att existera och ge röst åt dess intresse, medan projektbidrag kan ses som främjande rollen som serviceproducent (Danielsson m.fl. 2009, s. 6). Rollen som serviceproducent är givetvis än tydligare när det gäller avtalsreglerade prestationsersättningar. Här ser vi en signifikant skillnad mellan de två urvalsgrupperna

Vård och omsorg; sociala tjänster respektive *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer*. De förra har en avsevärt större andel kontraktbaserade ersättningar (43,9%) jämfört med intresseorganisationerna och de religiösa organisationerna (9,8 %). Detta mönster stämmer överens med vad som framkom i tidigare tabell 4.2 om lagstiftningsbaserad verksamhet och tabell 4.3 om betydelsen av olika finansieringskällor.

I och med att den prestationsbaserade finansieringen är något som skiljer våra grupper av organisationer åt kan det vara viktigt att fördjupa sig något mer i denna form och titta på olika typer av avtal som är aktuella för organisationerna. Frågan vi ställde är följande: ”Om er organisation har avtal med kommun eller landsting eller annan offentlig organisation, för utförande av tjänster (aktiviteter, sängplatser eller liknande), vilken typ av avtal har ni?”. Här gav vi respondenten fem olika typer av avtal som förekommer vilket visas i nästa tabell.

Tabell 4.4 Andel organisationer som har olika typer av avtal (%)

Typ av avtal	Typ av Organisation		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer			
Entreprenad	3,8	4,8	4,6	297	n.s.
Ramavtal	22,6	4,8	7,7	297	0,248***
Återkommande försäljning av tjänster utan avtal	5,7	6,6	6,4	297	n.s.
IOP, Idéburet Offentligt Partnerskap	11,3	1,5	3,1	297	0,211***
Projektavtal	7,7	14,7	13,5	297	n.s.

De två avtal som är vanligast bland organisationerna *Vård och omsorg; sociala tjänster* är också de där vi ser signifikanta skillnader mellan grupperna. Ramavtal och Idéburet offentligt partnerskap (IOP) är nämligen vanligare inom kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* än inom intresseorganisationerna och de religiösa organisationerna.

Ett ramavtal är ett avtal som en eller flera upphandlande myndigheter eller enheter ingår med en eller flera leverantörer för att bestämma hur myndigheterna eller enheterna ska tilldela leverantörerna kontrakt under en given tidsperiod. Ett ramavtal kan gälla varor och tjänster. Ramavtal tecknas inte sällan för just boenden, allt från familjehem, träningsboenden till skyddade boenden. Ramavtal kan även gälla behandlingsinsatser såsom psykoterapi.

Ett ramavtal innebär inte i sig att en myndighet eller enhet beställer en vara eller en tjänst.¹⁵ Ett ramavtal är därför en osäkrare förbindelse än en entreprenad, i meningen att uppdragsgivaren inte garanterar att tjänsten kommer att utnyttjas. Från våra fallstudier ser vi att det i ramavtal kan anges att den aktuella tjänsten endast är ett komplement till kommunens egna verksamheter.

Vi kan notera att de svarande organisationerna i högre grad har tecknat ramavtal än vunnit anbud på specifika entreprenader såsom till exempel drift av äldreboenden.

Idéburet offentligt partnerskap, IOP, är en relativt ny form av avtalsrelation. Här pågår en utveckling och en praxis som är under prövning, men principen är att IOP kan upprättas när det finns ett samhällsproblem som är så komplext att det inte går att definiera en lösning som kan omsättas på en marknad, det vill säga kan utformas och levereras som en köpt tjänst (www.socialforum.se). IOP ses som ett ytterligare alternativ bredvid bidrag eller upphandling enligt Lag om offentlig upphandling (LOU) eller Lag om valfrihet (LOV). Verksamheten är tänkt att ske på initiativ av den ideella organisationen. Bägge parter ska vara med och finansiera verksamheten, med pengar eller andra resurser, till exempel frivilliga insatser.

Fördelningen av avtalsformer kan bli intressant att följa framöver. Kommer IOP ersätta vissa bidragsformer? Kommer IOP bli en mer funktionell avtalsform för idéburna organisationers samspel med det offentliga och ersätta vissa ram- eller entreprenadavtal? Eller kommer IOP öka uppmärksamheten på nya möjligheter till samverkan, där interaktionen mellan den ideella parten och myndigheten ökar och det offentliga inte enbart bidrar med pengar? Och vad kommer det att innebära för utvärderingspraktiken? Vem kommer att utvärdera vem i ett partnerskap?

Vi ville även undersöka hur de svarande verksamheterna uppfattar sig själva i relation till sin omgivning. Tabellen nedan visar svaren på ett antal frågor som kan tolkas som organisationens attityd till eller förståelse av relationerna med sin omgivning. Frågan lyder "I vilken grad stämmer följande påståenden in på er organisation?". Procentsatserna visar andelen positiva svar: "Instämmer" och "Instämmer helt". Övriga svarsalternativ redovisas inte. De var: "Varken eller", "Instämmer inte" och "Instämmer inte alls".

¹⁵ Ett ramavtal är ett avtal mellan en eller flera upphandlande myndigheter och en eller flera leverantörer för att fastställa villkoren för senare tilldelning av kontrakt under en given tidsperiod. Om den upphandlande myndigheten har tecknat ett ramavtal för en specifik vara eller tjänst, så behöver myndigheten inte gå ut i en ny upphandling varje gång den har behov av varan eller tjänsten, utan kan avropa (tilldela kontrakt) från ramavtalet. (<https://kundo.se/org/konkurrensverket/d/vad-ar-ett-ramavtal-hur-langt-far-ett-ramavtal-var-hamtat-2017-12-15>). En skillnad mellan ett ramavtal och ett upphandlingskontrakt är att det i ett ramavtal inte är bestämt vilka volymer som den upphandlande myndigheten kommer att köpa av det som omfattas av ramavtalet.

Tabell 4.5 Åsikter om verksamheternas omvärld (andel organisationer som instämmer, i %)

	Typ av Organisation		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer' V sig.
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer			
Kommuner, landsting och andra offentliga aktörer mår om idéburna organisationer inom det sociala området.	57,7	61,5	60,9	343	n.s.
Det råder stor konkurrens mellan idéburna organisationer om offentlig finansiering.	53,7	50,0	50,6	237	n.s.
Det finns en ökad förväntan från politiker och tjänstemän att vi utvärderar vår verksamhet.	44,2	25,4	28,4	271	0,152*
Det finns goda möjligheter för idéburna organisationer att konkurrera i upphandling av tjänster inom det sociala området.	22,2	25,6	25,0	192	n.s.
Vi håller tillbaks vår kritik av offentliga aktörer för att inte äventyra ekonomiskt stöd	15,7	15,0	15,1	351	n.s.
Det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för att vi utvecklar vår verksamhet mot försäljning av tjänster.	17,1	8,1	9,3	367	0,105†
Vår verksamhet hotas av konkurrens med privata vinstdrivande aktörer.	32,0	4,6	8,8	331	0,347***

Vi ser relativt stora likheter mellan våra urvalsgrupper i hur de ser på sina relationer med det omgivande samhället. Några resultat påvisar dock noterbara skillnader mellan dem. Den starkaste skillnaden gäller frågan om påståendet ”vår verksamhet hotas av konkurrens med privata vinstdrivande aktörer”. Här blir det

tydligt att de svarande i organisationerna inom kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* beskriver sig som mycket mer konkurrensutsatta vilket antyder att de i större utsträckning agerar på en välfärdsmarknad där de konkurrerar om offentliga uppdrag. Likaså finns det signifikanta skillnader gällande påståendet att ”det finns en ökad förväntan från politiker och tjänstemän att vi utvärderar vår verksamhet”. För påståendet ”det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för att vi utvecklar vår verksamhet mot försäljning av tjänster” finns en låg signifikans och svagare samband. Men även här ser vi att respondenterna från kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* i högre utsträckning uppfattar förväntningar på att man bör utvecklas som utförare.

Inre motivation och utifrån kommande krav

I tabell 3.6 i avsnitt 3 såg vi att tre fjärdedelar av de svarande som ägnade sig åt utvärdering svarade att de gjorde det på initiativ av organisationen själv. Om vi nu tittar på våra två urvalskategorier var för sig och jämför dem så finns en skillnad.

Tabell 4.6 Främsta skälet till att organisationerna utvärderar (andel i %)

	Typ av Organisation		Total
	Vård och omsorg; sociala tjänster	Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer	
Det sker på initiativ av organisationen själv.	56,0	77,9	74,9
Vi måste uppfylla krav uttryckta i avtal/kontrakt med uppdragsgivare/finansiärer	42,0	20,9	23,7
Vi motiveras av att andra organisationer verksamma inom vårt område gör utvärderingar	2,0	1,2	1,4
Total	100	100	100

Antal analyserade organisationer 299, Signifikans: Cramer's V. 0,174**

Kategorin *Vård och omsorg; sociala tjänster* svarar i högre grad upp mot utifrån kommande krav på utvärdering: att uppfylla avtal med uppdragsgivare och finansiärer. Detta syns rimligt i förhållande till denna urvalskategoris karaktäristika så som beskrivet i detta avsnitt:

- En hög grad av lagreglerad verksamhet (tabell 4.1)
- En finansiering som i betydande grad är baserad på försäljning av tjänster där man konkurrerar med andra aktörer (tabell 4.2, 4.5)
- Där ersättningen regleras genom kontrakt och avtal (tabell 4.3, 4.4)

Dessa skillnader mellan de två urvalskategorierna speglar en del av de förutsättningar och institutionella villkor som de svarande verksamheterna har att

hantera. Däremot har vi inte beskrivit de allmänna villkoren för alla socialt inriktade ideella organisationer.

En försiktig summering av jämförelsens resultat

I båda kategorierna finns inre drivkrafter som bidrar till en relativt omfattande utvärderingspraktik i de svarande organisationerna. Det som åstadkommer skillnader mellan de två urvalskategorierna syns framför allt vara de externa relationerna, eller, annorlunda uttryckt, det organisatoriska fält man befinner sig i. Kontraktsbaserad lagreglerad serviceverksamhet som man erbjuder i konkurrens med andra aktörer kan tänkas ha ett samband med en högre benägenhet att utvärdera sin verksamhet.

Ålagda skyldigheter att återkoppla verksamhetens resultat är krav som faller olika tungt på våra två urvalskategorier. Denna betydelsefulla skillnad gäller skälen till att organisationerna utvärderar. Våra analyser pekar på att det inom gruppen *Vård och omsorg; sociala tjänster* är vanligare än i gruppen *Verksamhet i religiösa samfund och i andra intresseorganisationer* att det primära skälet anges vara att uppfylla krav uttryckta i avtal/kontrakt med uppdragsgivare/finansiärer. Vi undersöker detta närmare i nästa avsnitt.

5 Vad förklarar olika drivkrafter att utvärdera?

I detta avsnitt undersöker vi drivkrafterna bakom att utvärdera och vad som kan tänkas påverka dem. Vi utgår från frågan ”Vad utgör det *främsta* skälet till att ni utvärderar i er verksamhet” som redan presenterats i avsnitt 4 (se tabell 4.6) och relaterar den till den teoretiska distinktionen mellan ålagt och självpåtaget ansvar presenterad tidigare. Vi tolkar svaret ”det sker på initiativ av organisationen själv” som ett uttryck för ett självpåtaget ansvar medan ”vi måste uppfylla krav uttryckta i avtal/kontrakt med uppdragsgivare/finansiärer” som ett uttryck för ett ålagt ansvar. Vi har på så vis exkluderat de få organisationer (1,4 %) som valt det tredje alternativet att ”vi motiveras av att andra organisationer verksamma inom vårt område gör utvärderingar” från analysen.

Som vi tidigare visat (tabell 4.6) menar cirka tre fjärdedelar av respondenterna att det främsta skälet till att man utvärderar är att det sker på eget initiativ, och en fjärdedel att det är kopplat till krav utifrån. Vi har också sett att andelen organisationer som vi kallar *Vård och omsorg; sociala tjänster* som anger krav utifrån som det främsta skälet är dubbelt så stor som andelen inom gruppen intresse- och religiösa organisationer.

I detta avsnitt vill vi undersöka i vilken utsträckning den beroende variabeln ”främsta skälet att utvärdera” kan förklaras av ett antal ”oberoende” variabler och i synnerhet de som vi presenterat i avsnitt 3 i beskrivningen av vår population. Precis som i tidigare avsnitt är nästkommande tabeller bivariata korstabeller där procentsatserna har räknats i kolumn. Det betyder att, istället för att jämföra hur våra urvalsgrupper har svarat på frågorna (se ovan) kommer vi att jämföra gruppen som anger som främsta skäl att utvärdera det som självpåtaget med de som anger det som ålagt. Vi kommer att visa andelen positiva svar gällande den oberoende variabeln (t.ex. om man uppfattar kommunala bidrag som viktiga) inom respektive grupp. Totalen visar andelen positiva svar för hela urvalet. Denna siffra motsvarar i stort sett den som presenterats i avsnitt 4. Eventuella skillnader beror på att i den kommande analysen har vi inte med dels de organisationer som inte utvärderar alls då dessa inte svarat på frågan om främsta skälet att utvärdera, dels de organisationer som valt det tredje alternativet eller som valt att inte svara på frågan.

I och med att frågan kring vår beroende variabel är direkt kopplad till avtal/kontrakt, uppdrag och finansiering kan det vara en poäng att börja med att undersöka om det finns ett samband med i vilken utsträckning organisationerna beskriver olika former av finansiering som relevanta genom frågan ”Hur betydelsefulla är följande inkomstkällor för er verksamhet?” (se tabell 4.2). Följande tabell visar andelen (%) organisationer som anser olika finansieringskällor vara betydelsefulla relaterat till om man anger främst ett självpåtaget respektive ålagt

ansvar. Totalen visar den angivna betydelsen av finansieringskällan för alla organisationer.

Tabell 5.1 Olika finansieringskällors betydelse i relation till skäl att utvärdera (andel som instämmer i att respektive källa är betydelsefull för verksamheten, i %)

	Typ av källa	Främsta skälet att utvärdera		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
		Självpåtaget	Ålagt			
Offentliga medel	Kommunala bidrag	35,6	57,4	40,3	258	0,182**
	Försäljning genom kontrakt avtal med offentlig sektor	17,9	26,9	19,9	251	n.s.
	Statliga bidrag	36,5	54,8	40,2	249	0,151**
	Landstings- / regionsbidrag	12,1	37,7	17,5	241	0,274***
	EU-stöd	10,2	38,5	16,3	238	0,315***
Privata medel	Enskilda personer (gåvor)	56,3	35,8	52,0	259	0,167**
	Företag (sponsring, gåvor etc.)	28,7	46,3	32,5	252	0,154**
	Försäljning till företag och privatpersoner	22,1	14,9	20,6	253	n.s.
Egna medel	Medlemsavgifter	82,1	43,3	74,2	257	0,357***
	Avkastning kapital	56,9	30,4	52,1	246	0,205***
	Resursfördelning riksorganisation	51,9	40,4	49,8	246	n.s.

Tabellen visar att sådana organisationer som beskriver ett ålagt ansvar att utvärdera också i högre grad värderar betydelsen av externa bidrag från offentliga organisationer, men också sponsring och gåvor från företag. När det gäller försäljning till offentlig sektor samt till privatpersoner och företag finner vi inga statistiskt signifikanta skillnader. Vi finner däremot att de organisationer som anger att ansvaret är ålagt i lägre utsträckning beskriver medlemsavgifter, gåvor från enskilda personer och avkastning av kapital som betydelsefulla inkomstkällor. Resultaten pekar på så vis på att offentliga bidrag och sponsring från företag driver organisationer mot ett ålagt ansvar medan interna resurser såsom medlemsavgifter samt gåvor från enskilda syns samspela med ett självpåtaget ansvar.

I och med att källan för finansiering verkar spelar en viktig roll är det av betydelse också att titta på olika typer av finansiering. Nästa tabell visar på samband mellan vår beroende variabel och olika typer av resurser (se tabell 4.3).

Tabell 5.2 Olika typer av resurser i relation till skäl att utvärdera (andel organisationer som får olika resurser, i %)

Resurs	Främsta skälet att utvärdera		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
	Självpåtaget	Ålagt			
Organisationsbidrag	25,9	10,3	21,8	240	0,167**
Verksamhetsbidrag	48,1	38,2	45,5	240	n.s.
Projektbidrag	21,1	17,6	20,2	240	n.s.
Ersättning enligt kontrakt/avtal	17,4	19,1	17,8	240	n.s.

Tabellen visar att organisationsbidraget förefaller ha ett samband med ett självpåtaget ansvar att utvärdera. Detta är intressant då dessa bidrag ska stödja organisationen i sig och inte vara kopplade till något utfall. Övriga typer av resurser verkar inte påverka skälet att utvärdera. Att organisationsbidraget - som inte ska vara knutet till någon prestation – ändå kan tolkas driva ett självpåtaget redovisningsansvar kan relateras till den diskussion som utredarna Danielsson, Zetterberg och Amnå (2009) för om statsmaktens utvärderingskrav vad gäller statliga bidrag. I en rapport till Ungdomsstyrelsen ser de skäl för staten att överväga att, med hänvisning till den historiskt förekommande tilliten till ideella organisationer och folkrörelser, reducera kraven på utvärdering (a.a.,s.23).

När vi testar vår beroende variabel med olika typer av avtal hittar vi inga nämnvärda signifikanta skillnader mellan de organisationer som anger det självpåtagna respektive det ålagda ansvaret som det primära skälet till att utvärdera. Andelen organisationer som har dessa avtal är ganska liten så det är svårt att dra några slutsatser. Det är däremot tydligt att den vanligaste typen av avtal, projektavtal, verkar driva organisationerna att känna ett ålagt ansvar. Huruvida organisationerna bedriver verksamhet utifrån olika lagstiftningar kan också potentiellt ställa krav på att utvärdera som är mer ålagda än självpåtagna. Därför testar vi i nästa tabell sambandet mellan vår beroende variabel och typ av verksamhet man bedriver, mer specifikt om den är lagstiftningsbaserad som andel av organisationer (procent) som bedriver service enligt olika lagstiftningar bland dem som angivit främst ett självpåtaget respektive ålagt ansvar.

Tabell 5.3 Olika typer av verksamheters reglering i relation till skäl att utvärdera (andel organisationer som bedriver verksamhet enligt särskild lagstiftning, i %)

Lagstiftning	Främsta skälet att utvärdera		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer's V sig.
	Självpåtaget	Ålagt			
Socialtjänstlagen	14,5	19,7	15,7	247	n.s.
LSS	6,6	11,6	7,7	231	n.s.
HSL	8,0	7,2	7,8	231	n.s.
Enligt någon av de tre lagstiftningarna	18,0	31,1	21,0	267	0,136*

Vi hittar inget direkt samband med någon specifik lagstiftning men vi ser att bland de som beskriver sig stå inför ett ålagt ansvar är det mycket vanligare att bedriva service utifrån lagstiftning överhuvudtaget, vilket verkar rimligt. Det är också av vikt att undersöka i vilken utsträckning skälet att utvärdera påverkas av hur organisationerna uppfattar relationen till offentliga myndigheter då det ålagda ansvaret ofta kan komma från just det offentliga. Härnäst testar vi därför sambandet mellan vår beroende variabel och olika förståelser (se tabell 4.5) av relationen mellan organisationen och sin omgivning.

Tabell 5.4 Upplevda relationer med omgivningen i relation till skäl att utvärdera (andel som instämmer i %)

	Främsta skälet att utvärdera		Total	Antal analyserade organisationer	Cramer' V sig.
	Själv-påtaget	Ålagt			
Kommuner, landsting och andra offentliga aktörer mår om idéburna organisationer inom det sociala området.	64,0	54,4	62,0	224	n.s.
Det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för de frågor vi driver.	56,8	36,8	53,0	230	0,158**
Det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för att vi utvecklar vår verksamhet mot försäljning av tjänster.	8,1	4,2	7,4	182	n.s.
Det finns en ökad förväntan från politiker och tjänstemän att vi utvärderar vår verksamhet.	27,6	40,0	30,4	184	0,112†
Det råder stor konkurrens mellan idéburna organisationer om offentlig finansiering.	53,6	41,7	50,8	173	n.s.

Vi finner två signifikanta samband mellan vår beroende variabel ”främsta skäl att utvärdera” och våra oberoende attitydfrågor. Detta pekar på att organisationernas förhållningssätt till och förståelse av sin omgivning kan påverka drivkrafterna bakom att utvärdera. Organisationer som deklarerar ett självpåtaget ansvar för att utvärdera uppger också att politiker och tjänstemän har ett starkt intresse för de frågor de driver. Organisationer som anger sitt ansvar som ett ålagt ansvar att utvärdera instämmer också i större utsträckning att det finns en ökad förväntan från politiker och tjänstemän att de utvärderar sin verksamhet. Detta pekar på att utomorganisatoriska faktorer spelar en viktig roll och att organisationerna har ett öra för politikernas och tjänstemäns inställning.

6 Summering och avslutande frågor

Sammanfattningsvis visar vår enkätstudie att utvärderingspraktiken, så som vi efterfrågat den hos våra respondenter, är vanligt förekommande inom det civila samhällets socialt inriktade organisationer (tabell 3.1), anges till stor del vara egeninitierad och i lägre grad påtvingad, (tabell 3.6, 4.6), integrerad i verksamheterna (tabell 3.2, 3.3, 3.5), och relationsfrämjande, i synnerhet gentemot klienter och brukare (tabell 3.5, 3.8, 3.9) samt inriktad mot verksamhetsutveckling (tabell 3.10). Den handhas vanligtvis inte av externa konsulter eller forskare utan sker ”in-house” (tabell 3.3), i den egna organisationen, vilket i vissa fall kan innebära stöd från en riksorganisation (tabell 3.4).

Enkätsvaren visar på samband mellan finansiering och utvärderingspraktik. Den *självpåtagna* redovisningspraktiken har ett samband med den finansiering som kommer från gåvogivare och medlemsavgifter (tabell 5.1). Den *ålagda* utvärderingspraktiken kan relateras till utförd verksamhet enligt lagstiftning såsom SoL, LSS, HSL, något som driver på utvärderingskrav (tabell 5.3). Liksom tidigare forskning visat är det organisatoriska fältet verksamheten befinner sig i en faktor som påverkar utvärderingspraktiken. Förväntan från politiker och tjänstemän tycks driva på benägenheten att utvärdera (tabell 5.4). Vi vet dock inte om ålagda granskningskrav enbart gäller *att* man ska utvärdera eller om de också inbegriper *hur*. De svarande organisationernas utvärderingspraktik är grundad på dokumentation av aktiviteter och deltagare men fler former för uppföljning och utvärderingsmodeller är i bruk. Enkätsvaren lyfter fram ett behov av modeller anpassade för idéburna organisationer (tabell 3.11, 3.12).

Vi finner även en mindre andel svarande organisationer som anger att de inte utvärderar någon del av sin verksamhet. En viktig fråga är vad som kan förklara att just dessa inte har någon utvärderingspraktik överhuvudtaget.

En framträdande bild i enkätsvaren är en utvärderingspraktik som möter ett internt kunskapsbehov (tabell 3.7, 3.10). Sammantaget bryter detta delvis mot bilden av tveksamhet och motstånd mot utvärderingspropåer liksom antagandet att det i huvudsak är en granskningspraktik driven av externa krav och förväntningar. Detta kan självklart bero på att vi valde en bred ingång till vad vi menar med utvärdering. En fortsatt analys av de organisationer som bedriver utvärdering med mer avancerade metoder skulle kunna visa på andra resultat.

Vi bör också beakta att vårt urval enbart inkluderar organisationer med anställda, ett medvetet val vi gjort för att försöka få kontakt med organisationer som mer sannolikt skulle bedriva någon form av utvärdering av sin verksamhet.

Syftet med denna rapport har varit att ge en första bred bild av utvärderingspraktiker inom det svenska civila samhällets socialt inriktade organisationer. Det fortsatta analysarbetet i forskningsprojektet kommer förhoppningsvis att kunna besvara flera av de frågor som denna rapport har väckt.

Referenser

- Amná, Erik (2008) *Jourhavande medborgare. Samhällsengagemang i en folkrörelsestat*. Lund: Studentlitteratur.
- Arvidson, M. & Linde, S. (2017) "Redovisning och ansvar – det ålagda och det självpåtagna." I: Linde, S, & Scaramuzzino, R. (red.) *Socialt arbete i civilsamhället – aktörer, former och funktioner*. s. 101-122.
- Arvidson, M. & Lyon, F. (2014). "Social Impact Measurement and Non-Profit Organisation: Compliance, Resistance and Promotion." *Voluntas: International Journal of Voluntary & Nonprofit Organizations*, Vol. 25 Issue 4, s. 869-886.
- Buckingham, H. (2012). "Capturing Diversity: A Typology of Third Sector Organisations' Responses to Contracting Based on Empirical Evidence from Homelessness Services." *Journal of Social Policy*, 41(03), s. 569–589.
- Cairns, B., Harris, M., Hutchison, R. & Tricker, M. (2005). "Improving performance? The adoption and Implementation of Quality Systems in U.K. Nonprofits." *Nonprofit Management & Leadership*, Vol 16, no. 2. s.135-151.
- Carman, J. G. & Fredericks, K.A.(2008) (eds.) "Nonprofits and Evaluation." *New Directions for evaluation*. No 119. Wiley Periodicals, Inc. and the American Evaluation Association.
- Christensen, R.A. & Ebrahim, A. (2006). "How Does Accountability Affect Mission? The case of a Nonprofit Serving Immigrants and Refugees." *Nonprofit Management and Leadership*. Vol. 17, no. 2. s. 195-209.
- Danielson, A., Zetterberg, P. & Amná, E. (2009). *Bidrag till vad? - En kunskapsöversikt över effekter och metoder rörande statliga bidrag till ideella organisationer*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). "The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields." *American Sociological Review*, s. 147–160.
- Ebrahim, A. (2005) Accountability Myopia: Losing Sight of Organizational Learning. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, vol 34, no 1, March 2005, s. 56-87.
- Eikenberry, A. M., & Kluver, J. D. (2004). "The Marketization of the Nonprofit Sector: Civil Society at Risk?" *Public Administration Review*, Vol. 64(2), s. 132–140.
- Forssell, A. & Ivarsson Westerberg, A. (2014). *Administrationsamhället*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Fry, R. E. (1995). "Accountability in Organizational Life: Problem or Opportunity for Nonprofits?" *Nonprofit Management and Leadership*, vol. 6, no. 2, s. 181-195.
- Hall, M. (2014) "Evaluation Logics in the Third Sector." *Voluntas*. DOI 10.1007/s11266-012-9339-0.

- Hvenmark, J. & Wijkström, F. (2004). *The popular movement marinade: the dominant civil society framework in Sweden*. SSE/EFI working paper series in business administration. Stockholm: Handelshögskolan. Tillgänglig på Internet: http://swoba.hhs.se/hastba/abs/hastba2004_018.htm.
- Johansson, V. & Lindgren, L. (2013) (red.) *Uppdrag offentlig granskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, S. (2001) *Självständiga rörelser eller kommunala underleverantörer?: ideella organisationers roll i välfärdssystemet*. Göteborg: Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS), Univ.
- Johansson, S. (2005) *Ideella mål med offentliga medel: förändrade förutsättningar för ideell välfärd*. Stockholm: Sober.
- Linde, S & Scaramuzzino, R. (2017) (red.) *Socialt arbete i civilsamhället – aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur.
- Linde, S. & Scaramuzzino, R. (2018) "Is the Church of Sweden an "ordinary" civil society organization? – The advocacy activities of the Church in comparison to other civil society organizations in Sweden." Accepterad artikel för publicering i *Nordic Journal of Religious Studies*.
- Lyndes, K., Fitchett, G., Thomason, C. L., Berlinger, N. & Jacobs M. R. (2008) "Chaplains and Quality Improvement: Can We Make Our Case by Improving Our Care?" *Journal of Health Care Chaplaincy*. Vol 15, No. 2, s. 65-79.
- Micheletti, M. (1994) *Det civila samhället och staten. Medborgarsammanslutningarnas roll i svensk politik*. Stockholm: Fritzes förlag.
- Milbourne, L. (2013) *Voluntary Sector in Transition. Hard times or new opportunities?* Bristol: Policy Press.
- Neubeck, T. (2016). *Quality Improvement within Nonprofit Social Service Providers*. Diss. Jönköping: Jönköping University.
- Ógáin, E. N., Lumley, T., & Pritchard, D. (2012). *Impact measurement among charities and social enterprises*. London: New Philanthropy Capital.
- Paton, R., Foot, J. & Payne, G. (2000). "What happens When Nonprofits Use Quality Models for Self-Assessment?" *Nonprofit Management and Leadership*. Vol 11, No 1, s. 21-34.
- Powell, W., Gammal, D.L., & Simard, C (2005). "Close Encounters: The Circulation and Reception of Managerial Practices in the San Francisco Bay Area Nonprofit Community". I Czarniawska, B. & Sevón, G. (eds.) *Global Ideas*. Malmö: Liber & Copenhagen Business School Press.
- Power, M. (1997). *The Audit Society. Rituals of verification*. Oxford: Oxford University Press.
- SCB (2011) *Det civila samhället – ett regeringsuppdrag med undersökningar från Statistiska Centralbyrån*. Stockholm: SCB

- Salamon, M. L., Sokolowski, S. W., & List, R. (2004). "Global civil society: An overview." I Salamon, M. L. (Ed.), *Global civil society: Dimensions of the non-profit sector*. Bloomfield, CT: Kumarian. s. 3–60.
- Sallnäs, M. & Wiklund, S. (2018) (red.) *Socialtjänstmarknaden – om marknadsorientering och konkurrensutsättning av individ och familjeomsorgen*. Stockholm: Liber.
- Scaramuzzino R. & Meeuwisse, A. (2017). "En svensk modell för civilsamhället? Organisationer inom det sociala området." I Linde, S, & Scaramuzzino, R. (red.). *Socialt arbete i civilsamhället – aktörer, former och funktioner*. Lund: Studentlitteratur. s. 77-100.
- SOU 1993:82. *Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt*. Stockholm: Fritzes.
- Townley, B. (2002). "The role of competing rationalities in institutional change." *Academy of Management Journal*, 45(1), s.163–179.
- Turco, C. (2012). "Difficult Decoupling: Employee Resistance to the Commercialization of Personal Setting." *American Journal of Sociology*. Vol. 118, No. 2, s. 380-419.
- Verbruggen, S., Christiaens, J., & Milis, K. (2011). "Can Resource Dependence and Coercive Isomorphism Explain Nonprofit Organizations' Compliance With Reporting Standards?" *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 40(1), s. 5–32.
- Wijkström, F. & Lundström, T. (2002). *Den ideella sektorn. Organisationerna i civilsamhället*. Stockholm: Sober förlag.
- Överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området och Sveriges Kommuner och Landsting. *Bilaga 1 till protokoll, regeringssammanträde 2008-10-23, Regeringen, Integrations- och jämställdhetsdepartementet*.

OBS: Till dig som svarar: i de fall du som svarar tillhör en stor organisation, uppdelad på flera olika verksamhetsområden, vill vi att du svarar utifrån den verksamhet som du är involverad i och inte för hela organisationen.

Del 1: Utvärdering i praktiken

Med utvärdering avses här en rad former av uppföljning av verksamheten inklusive enkel statistik över antal möten, klienter, aktiviteter, till standardiserad kvalitetskontroll och mer komplex effektutvärdering.

1. Genomförs det någon slags utvärdering, enligt den definitionen vi ger ovan, i hela eller delar av er organisation/verksamhet? (Välj ett svarsalternativ)

- Ja, vi utvärderar en liten del av vår organisation/verksamhet.
- Ja, vi utvärderar ungefär hälften av vår organisation/verksamhet.
- Ja, vi utvärderar nästan all verksamhet som vi bedriver.
- Vet ej
- Nej, vi gör inga utvärderingar. → VÄNLIGEN fortsätt till fråga 11 om du valt alternativet "Vi gör ingen utvärdering/uppföljning".

2. På vilka sätt har er organisation samlat in information relaterad till utvärdering? Det kan gälla data som berör organisationen som helhet eller bara ett specifikt projekt.

	Ja	Nej	Vet ej
a. Genom dokumentation av antal besökare, aktiviteter, eller dylikt.	☐	☐	☐
b. Genom dokumentation av resultat, utfall.	☐	☐	☐
c. Genom fallstudier, intervjuer.	☐	☐	☐
d. Genom nöjdhetsundersökning riktad till brukare, klienter.	☐	☐	☐
e. Genom återkommande brukarråd.	☐	☐	☐
f. Genom undersökning utformad av vår egen organisation.	☐	☐	☐
g. Genom standardiserad enkät eller liknande utvecklad och testad genom forskning.	☐	☐	☐
h. Genom standardiserad enkät eller liknande utvecklad specifikt för idéburna, icke-profitdrivna organisationer (till exempel FRILs effektrapport).	☐	☐	☐
i. Genom standardiserad enkät eller liknande tillhandahållen av offentlig sektor (som till exempel kvalitetsregister, Åldreguiden)	☐	☐	☐
j. Annat, nämligen: <input type="text"/>			

3. Arbetar ni, eller har ni arbetat, med någon av följande utvärderingsmetoder eller modeller?

	Ja	Nej	Vet ej
a. Före och efter-mätning (exempelvis frågeformulär/intervju vid avslutande av insats/kontakt)	☐	☐	☐
b. Utvärdering med kontrollgrupp	☐	☐	☐
c. Processkartläggningar	☐	☐	☐
d. Lönsamhetsutvärdering (någon form av cost-benefit analys såsom Social Return on Investment)	☐	☐	☐
e. Annat, nämligen: <input type="text"/>			

4. Vilken vikt lägger ni vid följande aspekter av utvärdering av er verksamhet?

	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Mindre viktigt	Inte alls viktigt	Vet ej
a. Att utvärderingen ger möjlighet för klienter att delta.	☐	☐	☐	☐	☐
b. Att utvärderingen kan integreras i den dagliga verksamheten.	☐	☐	☐	☐	☐
c. Att utvärderingen sköts av professionella utvärderare.	☐	☐	☐	☐	☐
d. Att utvärderingen hålls åtskild från den dagliga verksamheten.	☐	☐	☐	☐	☐

+

+

	Förbättrats avsevärt	Förbättrats något	Inte förändrats	Försämrats något	Försämrats avsevärt	Vet ej
d. Klienter, brukare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Privata bidrags- eller gåvogivare, sponsorer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Våra anställda	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Andra idéburna organisationer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Organisationens nationella kansli eller liknande resurs	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Har utvärderingsarbetet lett till någon/några av följande förändring/ar? (Möjligt att välja flera svarsalternativ)

a. Förändrat utbud av antalet aktiviteter (färre/ fler).	☐	e. Ökat förtroende från politiker och tjänstemän för vad vi gör.	☐
b. Anpassning av verksamheten efter klientgruppens behov.	☐	f. Ökat förtroende för vår verksamhet från allmänheten.	☐
c. Förändring i form av investering i utbildning av personal.	☐	g. Ökad uppmärksamhet i media.	☐
d. Förändring i form av samverkan med andra aktörer.	☐	h. Annat, nämligen <input type="text"/>	

10. I ert arbete med utvärdering och granskning av er verksamhet, får ni stöd från någon av följande aktörer? (Välj flera svarsalternativ)

a. Branschorganisation, t.ex. FAMNA	☐	h. SKL	☐
b. Vår centrala organisation	☐	i. Landstinget	☐
c. Revisionsbyråer	☐	j. FoU-enhet	☐
d. FRIL (Frivilligorganisationernas insamlingsråd)	☐	k. Utvärderingskonsulter	☐
e. 90- konto (Svensk insamlingskontroll)	☐	l. Tjänstemän inom kommun/landsting	☐
f. Forum idéburna organisationer med social inriktning	☐	m. Högskola, forskare	☐
g. Arbetsgivarorganisation	☐	n. Annan nämligen <input type="text"/>	

Del 2: Erfarenheter av utvärdering inom idéburen sektor

11. I vilken mån stämmer följande påståenden in på er organisation?

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Varken eller	Instämmer	Instämmer helt	Vet ej
a. Utvärderingsarbete har stärkt vår organisations verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Utvärderingsarbetet är direkt knutet till organisationens verksamhetsplan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Utvärderingsverksamheten har en positiv inverkan på vår relation till våra klienter och brukare.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Utvärdering hjälper vår organisation att bli mer effektiv.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Genom vårt arbete med utvärdering har vi stärkt vår position inom vårt verksamhetsfält.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Det är avgörande att vi kan presentera utvärderingsrapporter för att stå oss i den ökande konkurrensen om offentliga bidrag och kontrakt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Utvärderingsarbetet har stärkt relationer inom organisationen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Det är utomstående (finansärer eller liknande) som bestämmer indikatorer för utvärdering av vår verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

+

+

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Varken eller	Instämmer	Instämmer helt	Vet ej
i. Utvärderingsarbetet tar resurser (pengar, tid) från annan viktig verksamhet i organisationen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j. Medarbetare upplever att resultat från utvärderingar inte gör vår verksamhet rättvisa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Vilka hinder upplever du finns för att din organisation skall kunna genomföra utvärderingsarbete?

	Ja	Nej	Vet ej
a. Vi har inte tillräckligt med finansiella resurser för att genomföra utvärderingar i den utsträckning vi vill.	☐	☐	☐
b. Vi saknar kunskap för att göra utvärdering.	☐	☐	☐
c. Vår styrelse ser inte utvärderingsarbete som en prioritet.	☐	☐	☐
d. Organisationens ledning ser inte utvärderingsarbete som en prioritet.	☐	☐	☐
e. Våra medarbetare ser inte värdet i att utvärdera vårt arbete.	☐	☐	☐
f. Vår organisation är för komplex för att utvärderas.	☐	☐	☐
g. Utvärderingsverksamheten riskerar försämma vår relation till våra klienter.	☐	☐	☐
h. Det saknas utvärderingsmodeller som är anpassade för att fånga värdena i idéburen verksamhet.	☐	☐	☐
i. Frågan om utvärdering är inte aktuell.	☐	☐	☐

13. I vilken utsträckning instämmer du med följande påståenden om den funktion utvärderingar har för idéburna organisationer inom social verksamhet i allmänhet?

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Varken eller	Instämmer	Instämmer helt	Vet ej
a. Utvärdering är avgörande för att idéburen verksamhet skall bli beviljad bidrag från offentliga organisationer och myndigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Utvärdering är avgörande för att säkra avtal om service med offentliga sektorn.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Ökad press att utvärdera kommer att förändra idéburna organisationers karaktär negativt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Utvärdering är ett viktigt medel att öka allmänhetens trovärdighet för idéburen verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Utvärdering är ett viktigt medel att stärka relationer med politiker och tjänstemän.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Utvärderingar är inte rätt medel för att undersöka vad som fungerar inom idéburen verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Det ställs för höga krav på att idéburna organisationer skall utvärdera sin verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Högre krav på att idéburna organisationer utvärderar sin verksamhet kommer att leda till förbättrad kvalitet i deras arbete.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Vilket av följande skulle vara relevant för att din organisation skall kunna utveckla sin utvärderingspraktik? Välj de tre viktigaste.

a. Utbildning i hur man samlar och analyserar data	☐	e. Hjälp med att integrera utvärdering i övergripande organisationsstrategin.	☐
b. Utbildning för att anpassa utvärdering till vår verksamhet	☐	f. Tillgång till modeller för utvärdering anpassade för idéburna organisationer.	☐
c. Finansiellt stöd till utvärdering	☐	g. Kunskapsutbyte mellan liknande verksamheter.	☐
d. Konsultstöd.	☐	h. Annat, nämligen <input type="text"/>	

+ **Del 3: Nu följer ett antal frågor om den organisation/verksamhet du representerar:**

+

15. Vilken är den huvudsakliga inriktningen på er organisations verksamhet? Sätt siffran "1" i rutan för det alternativ som bäst stämmer överens med er verksamhets huvudsakliga inriktning. Ifall er verksamhet även utgörs av andra aktiviteter i listan nedan, skriv "2", "3", och så vidare, i den ordning som bäst återspeglar aktiviteternas betydelse för er övergripande verksamhet.

a. Hälsa: Sjukhus och rehabilitering, bostad med särskild service och särskilt boende, psykisk hälsa och krisinsatser samt övrig hälso- och sjukvård.	☐
b. Social trygghet: Akut hjälp och stöd, inkomststöd, underhåll och materiell hjälp, barnomsorg (ej förskola), äldreomsorg (ej särskilt boende), omsorg om personer med funktionsnedsättning, familjehem/fosterhem, behandlingshem/hem för vård eller boende, brottsförebyggande ungdomsverksamhet, personliga och familjära tjänster samt övrig social trygghet.	☐
c. Bostäder, social och samhällelig utveckling: Ekonomisk, social och samhällelig utveckling, bostäder, sysselsättning och jobbtjänst.	☐
d. Opinionsbildning och politik: Medborgerliga, opinionsbildande verksamheter som skyddar rättigheter och främjar intressen för specifika grupper av människor genom opinionsbildning, politiska verksamheter, juridiska tjänster, olika brottsförebyggande åtgärder och rehabilitering samt konsumentskydd.	☐
e. Stiftelser, insamlade verksamheter: Minnesstiftelser, samlingsstiftelser, övriga stiftelser.	☐
f. Religiös verksamhet: Gudstjänster, andakter, samtalsgrupper etc.	☐
g. Annan verksamhet, nämligen ____	☐

16. Vilken/vilka av följande organisationsformer är er organisation? (Flera svarsalternativ möjliga)

a. En ideell förening	☐	d. Ett trossamfund	☐
b. En ekonomisk förening	☐	e. Stiftelse som äger aktieföretag	☐
c. En stiftelse	☐	f. Annat, nämligen ____	

17. Vilken/vilka av följande stämmer bäst in som beskrivning av er verksamhet? (Flera svarsalternativ kan väljas)

a. Vi erbjuder service till brukare/medlemmar (boende, behandling, omvårdnad, basbehov och liknande)	☐	f. Vi arbetar med att stärka brukares/medlemmars egna politiska resurser	☐
b. Vi erbjuder sysselsättning (betalt eller obetalt)	☐	g. Vi arbetar med att driva brukares/medlemmars frågor gentemot politiker	☐
c. Vi erbjuder öppna sociala insatser (dagverksamheter, mötesplatser och liknande)	☐	h. Vi arbetar med att stärka brukares/medlemmars individuella livssituation	☐
d. Vi erbjuder juridiskt stöd	☐	i. Vi arbetar intressepolitiskt inom det egna socialpolitiska området	☐
e. Vi erbjuder ekonomiskt stöd	☐	j) Annat, nämligen ____	

18. Hur många heltidsanställda har er verksamhet? Har ni exempelvis två personer som vardera arbetar 75 procent, skriv "1,5" anställda. Har ni inga anställda, skriv "0" (dvs medelantal anställda). Inkludera alla anställda oavsett om det är baserat på projektbidrag, lönebidrag eller liknande.

Vi har motsvarande heltidsanställda

19. Har ni frivilliga medarbetare/volontärer knutna till er verksamhet?

Nej Ja Om ja, hur många

20. Finns det i er organisation en anställd eller en grupp anställda med särskilt ansvar för utvärderingar?

Nej Ja Vet ej

21. Vilket av följande påståenden stämmer in på er verksamhet:

	Ja	Nej	Vet ej
a. Vi bedriver verksamhet enligt Socialtjänstlagen	☐	☐	☐
b. Vi bedriver verksamhet enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade	☐	☐	☐
c. Vi bedriver verksamhet enligt Hälso- och sjukvårdslagen	☐	☐	☐

22. På vilken nivå är er organisation verksam? (flera svarsalternativ är möjliga)

a. Lokal eller kommunal nivå	☐	d. Nationell nivå	☐
b. Regional nivå eller länsnivå	☐	e. Internationell nivå	☐
f. Annat, nämligen	<input type="text"/>		

23. Ingår er organisation i något nätverk/paraplyorganisation inom den ideella sektorn?

Nej Ja Om ja, vilket

Del 4: Finansiering och resurser

24. Hur stor omsättning har er verksamhet årligen? (Frågan avser 2015)

Ange i tusental kronor kr

25. Vilken av följande resurser får er verksamhet från kommun och/eller landsting?

a. Organisationsbidrag	☐	c. Projektbidrag	☐
b. Verksamhetsbidrag	☐	d. Ersättning enligt kontrakt/avtal för utförda tjänster	☐
f. Annat, nämligen	<input type="text"/>		

26. Om er organisation har avtal med kommun eller landsting eller annan offentlig organisation, för utförande av tjänster (aktiviteter, sängplatser eller liknande), vilken typ av avtal har ni?

a. Entreprenad	☐	d. IOP (Idéburet Offentligt Partnerskap)	☐
b. Ramavtal	☐	e. Projektavtal	☐
c. Återkommande försäljning av tjänster utan avtal	☐	f. Vet ej	☐
g. Annat, nämligen	<input type="text"/>		

27. Hur betydelsefulla är följande inkomstkällor för er verksamhet?

	Mycket viktiga	Ganska viktiga	Inte alls viktiga	Vet ej
a. Kommunala bidrag	☐	☐	☐	☐
b. Landstings- eller regionsbidrag	☐	☐	☐	☐
c. Statliga bidrag	☐	☐	☐	☐
d. Försäljning av tjänster genom kontrakt/avtal med offentlig sektor (kommun, landsting, eller liknande)	☐	☐	☐	☐
e. EU-organ (bidrag och andra former av stöd)	☐	☐	☐	☐
f. Företag (sponsring, gåvor, etc.)	☐	☐	☐	☐
g. Intäkter från egen försäljning till företag och privatpersoner (av tjänster eller varor)	☐	☐	☐	☐
h. Medlemsavgifter	☐	☐	☐	☐

	Mycket viktiga	Ganska viktiga	Inte alls viktiga	Vet ej
i. Enskilda personers gåvor och donationer	☐	☐	☐	☐
j. Avkastning på eget kapital	☐	☐	☐	☐
k. Resursfördelning via riksorganisation	☐	☐	☐	☐
l. Andra inkomstkällor, nämligen <input type="text"/>				

28. Ingår det i någon finansiering (kontrakt, upphandling, bidrag) öronmärkt finansiering för just utvärdering av något slag?

Nej

Ja

Vet ej

Om ja, ange finansiär:

Del 5: Frågor om organisationen/verksamhetens omgivning

29. I vilken grad stämmer följande påståenden in på er organisation?

	Instämmer inte alls	Instämmer inte	Varken eller	Instämmer	Instämmer helt	Vet ej
a. Kommuner, landsting och andra offentliga aktörer mår om idéburna organisationer inom det sociala området.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b. Kommuner, landsting och andra offentliga aktörer är förhållandevis generösa med sin bidragsgivning till idéburna organisationer inom det sociala området.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c. Det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för de frågor vi driver.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d. Det finns ett starkt intresse från politiker och tjänstemän för att vi utvecklar vår verksamhet mot försäljning av tjänster.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e. Det finns en ökad förväntan från politiker och tjänstemän att vi utvärderar vår verksamhet.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Det råder stor konkurrens mellan idéburna organisationer om offentlig finansiering.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g. Det finns goda möjligheter för idéburna organisationer att konkurrera i upphandling av tjänster inom det sociala området.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h. Vår verksamhet hotas av konkurrens med privata vinstdrivande aktörer.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i. Vi håller tillbaks vår kritik av offentliga aktörer för att inte äventyra ekonomiskt stöd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Del 6: Några frågor till dig som svarar på enkäten

30. Vilken position innehar du inom organisationen/verksamheten?

31. Har du under din yrkeskarriär arbetat inom:

a. Offentlig sektor

b. Andra idéburna organisationer

b. Privat sektor

d. Annat, nämligen:

32. Har du under din tidigare yrkeskarriär arbetat med frågor och praktik som rör utvärderingsverksamhet?

a. Ja

b. Nej

Om ja, utveckla gärna med några ord:

Tack för din medverkan!

www.soch.lu.se

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
SE-221 00 Lund
+46 46-222 00 00
www.lu.se